

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Магістерська робота
на здобуття кваліфікації магістра філологічної освіти
Формування професійної мовної компетентності перекладача: сучасні методики
викладання англійської мови
Спеціальність 035 Філологія

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною
програмою
Германські мови і переклад
(англійська та німецька мови)
спеціальності 035 Філологія
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
групи 1
Мелкова К. С.
Керівник: Люлька В. М.
Рецензент: Петрушова Н.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА	
1.1. Історичні передумови формування поняття мовної компетентності	8
1.2. Концептуальні підходи до визначення професійної мовної компетентності перекладача	9
1.3. Структура професійної мовної компетентності перекладача	12
1.4. Методологічні засади формування мовної компетентності	13
1.5. Технологічний вимір мовної компетентності	15
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА	
2.1. Теоретичні моделі компетентнісного підходу	16
2.2. Сутність комунікативного і компетентнісного підходів у навчанні перекладачів	19
2.3. Діяльнісний і когнітивно-комунікативний підходи у викладанні англійської мови перекладачам	22
2.4. Соціокультурний аспект формування перекладацьких компетентностей	26
2.5. Інноваційні технології та цифрові інструменти у формуванні професійної мовної компетентності перекладача	30
2.6. Психологічні чинники у формуванні професійної мовної компетентності перекладача	35
2.7. Український та міжнародний досвід підготовки перекладачів	39
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА / ПРОЄКТНА ЧАСТИНА. РОЗРОБКА ПРОПОЗИЦІЙ, МОДЕЛЕЙ, ПРОГРАМ АБО ЗАХОДІВ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПОСТАВЛЕНОЇ ПРОБЛЕМИ	
3.1. Теоретичні засади та актуальність розробки моделі формування професійної мовної компетентності перекладача	48

	3
3.2. Мета і завдання практичної частини	49
3.3. Модель формування професійної мовної компетентності перекладача	51
3.4. Методики та педагогічні технології реалізації моделі	52
3.5. Організаційні форми та етапи впровадження	55
3.6. Практичні результати та очікуваний ефект від реалізації моделі	57
3.7. Перспективи подальшої розробки	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність обраної теми зумовлена глибокими трансформаціями, що відбуваються у сфері освіти, комунікації та міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації. Сучасний світ, який характеризується стрімким розвитком технологій, інтернаціоналізацією навчального простору та розширенням контактів між народами, ставить нові вимоги до фахівців, зокрема до перекладачів. У таких умовах перекладач виступає не лише як посередник між двома мовами, а як культурний медіатор, який забезпечує повноцінний обмін інформацією, смислами, ідеями та цінностями між представниками різних лінгвокультурних спільнот. Відтак високий рівень професійної мовної компетентності перекладача стає не лише запорукою успішної комунікації, а й критерієм його професійної зрілості, гнучкості мислення та адаптивності до умов сучасного багатомовного світу.

Професійна мовна компетентність перекладача охоплює систему знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення адекватного перекладу з урахуванням семантичних, прагматичних, культурних та стилістичних особливостей тексту. Вона включає не лише володіння мовними засобами, але й уміння аналізувати контекст, оцінювати комунікативну ситуацію, враховувати соціокультурні чинники та специфіку цільової аудиторії. У зв'язку з цим формування професійної мовної компетентності перекладача є комплексним і багатоаспектним процесом, що потребує поєднання традиційних та інноваційних методик викладання англійської мови.

Сучасні освітні тенденції засвідчують поступовий перехід від знанневої до компетентнісної парадигми навчання, у межах якої акцент робиться не лише на засвоєнні теоретичних знань, але й на формуванні практичних умінь їхнього застосування в реальних професійних ситуаціях. Важливою складовою цього процесу є впровадження новітніх лінгводидактичних підходів, які враховують

психологічні, когнітивні, культурні та комунікативні аспекти засвоєння іноземної мови. Підготовка майбутніх перекладачів потребує системного оновлення змісту навчання, методів і форм організації освітнього процесу, орієнтації на розвиток аналітичного, критичного та креативного мислення, а також здатності до самостійного навчання та професійного самовдосконалення.

В умовах цифровізації освіти особливої актуальності набуває використання інтерактивних технологій, онлайн-платформ, мультимедійних ресурсів і комунікативно-орієнтованих методів, які дозволяють створювати ситуації автентичного спілкування, наближені до реальних умов роботи перекладача. Інтеграція таких технологій у процес викладання англійської мови сприяє підвищенню мотивації студентів, розвитку автономності навчання, вдосконаленню мовленнєвих навичок і формуванню професійних компетентностей, що відповідають сучасним вимогам ринку праці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота розроблена та впроваджена в рамках науково-дослідного напрямку кафедри германської і української філології відповідно до теми: «Формування професійної мовної компетентності перекладача: сучасні методики викладання англійської мови».

Метою та завданням магістерської роботи є дослідження сучасних методик формування професійної мовної компетентності майбутніх перекладачів у процесі викладання англійської мови, а також визначення педагогічних умов, що забезпечують ефективність їх реалізації в освітньому середовищі закладів вищої освіти.

Для досягнення поставленої мети у дослідженні «Формування професійної мовної компетентності перекладача: сучасні методики викладання англійської мови» визначено такі **завдання**:

- охарактеризувати теоретичні засади професійної мовної компетентності перекладача;
- визначити структурні компоненти мовної компетентності та їх значення

для перекладацької діяльності;

- проаналізувати сучасні методики викладання англійської мови у контексті підготовки перекладачів;
- дослідити роль комунікативного, компетентнісного та міжкультурного підходів у формуванні професійних мовних навичок;
- розробити практичні рекомендації щодо ефективного використання сучасних методик навчання англійської мови для підвищення професійної підготовки майбутніх перекладачів.

Об'єктом дослідження є процес формування професійної мовної компетентності майбутніх перекладачів у процесі вивчення англійської мови, а **предметом** – сучасні методики, технології та дидактичні підходи до викладання англійської мови, що сприяють розвитку професійної компетентності перекладача.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних **методів**: теоретичних (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукових джерел, моделювання); емпіричних (спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ювання учасників навчального процесу); а також метод педагогічного експерименту, спрямований на перевірку ефективності впровадження розроблених методичних рекомендацій у практику викладання англійської мови.

Наукова новизна дослідження полягає у систематизації сучасних методик навчання англійської мови, адаптованих до потреб професійної підготовки перекладачів, у визначенні комплексу педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування їхньої професійної мовної компетентності, а також у розробленні моделі формування цієї компетентності з урахуванням принципів компетентнісного, комунікативного та діяльнісного підходів. Уточнено поняття «професійна мовна компетентність перекладача» та конкретизовано його структуру, що включає лінгвістичну, комунікативну, стратегічну та соціокультурну складові.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх застосування у процесі викладання англійської мови у закладах вищої освіти, що здійснюють підготовку перекладачів. Розроблені методичні рекомендації, навчальні матеріали та висновки можуть бути використані при створенні освітніх програм, курсів підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов, а також у практиці самостійної роботи студентів, спрямованої на вдосконалення власних перекладацьких навичок.

Отримані **результати** можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень, присвячених проблемам професійної підготовки перекладачів та вдосконаленню лінгводидактичних технологій у вищій школі.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота виконана як самостійне наукове дослідження. Отримані результати, здійснений аналіз і сформульовані висновки є авторськими. Запропоновані в роботі розробки, а також модель і характеристика досліджуваних компетентностей створені безпосередньо здобувачем.

Апробація результатів дослідження. Апробація науково дослідження відбувалася під час участі в науково-практичних конференції: VII всеукраїнської та наукової конференції «Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика».

Публікації. За результатами кваліфікаційної роботи було опубліковано тези.

Мелкова К. Innovative methods for building translator's language proficiency in English. Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 20 листопада 2025 р.). Полтава : ПДАУ, 2025. С. 253–255.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота викладена на 75 сторінках, з них 60 сторінок основного тексту, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА

1.1. Історичні передумови формування поняття мовної компетентності

Формування поняття мовної компетентності має тривалу історію, яка охоплює кілька наукових етапів.

Ще в античну епоху мислителі – Арістотель, Квінтіліан, Цицерон – розглядали мову як інструмент переконання, мислення і пізнання, наголошуючи на поєднанні логічності, доречності та естетичності мовлення. Ці ідеї заклали основи риторичного підходу до мови, який згодом трансформувався у комунікативні та дидактичні концепції мовної освіти [57].

У середньовіччі мова трактувалася як засіб доступу до сакрального знання, що зумовило домінування граматико-перекладного підходу та зосередження на формальній правильності мовних структур. Мовна компетентність у цей період ототожнювалася з нормативним володінням мовною системою [49].

У добу Відродження відбувається переосмислення ролі національних мов і перекладу як засобу міжкультурної комунікації. Праці М. Лютера та гуманістів демонструють розуміння перекладу як творчого процесу адаптації змісту до іншого культурного контексту, що передбачає високий рівень мовної та стилістичної компетентності перекладача [15; 54]. Саме в цей період закладаються передумови сучасного функціонального розуміння перекладацької діяльності.

Справжня наукова революція у трактуванні мовної компетентності відбулася у ХХ столітті. Ноам Хомський запропонував розмежування між *competence* і *performance*, визначивши мовну компетентність як внутрішнє знання системи мовних правил, притаманних ідеальному мовцеві [36]. Однак цей

підхід зазнав критики через ігнорування соціального та комунікативного контексту мовлення.

Поворот до соціальної функції мови здійснив Делл Гаймс, який увів поняття *communicative competence* – здатності користуватися мовою не лише граматично правильно, а й соціально та ситуаційно доцільно [57]. Ця концепція стала методологічною основою комунікативного підходу у викладанні іноземних мов [21].

Подальший розвиток ідей комунікативної компетентності здійснили М. Канале та М. Свейн, запропонувавши модель, що включає граматичну, соціолінгвістичну, дискурсивну та стратегічну компетенції [13]. Зазначена модель суттєво вплинула на сучасні освітні програми підготовки перекладачів у країнах Європи та Північної Америки [18; 49].

На початку XXI століття мовна компетентність починає розглядатися як ключова компетентність сучасного фахівця, що забезпечує професійну мобільність, міжкультурну взаємодію та ефективну участь у глобальному комунікативному просторі [24; 35; 7].

1.2. Концептуальні підходи до визначення професійної мовної компетентності перекладача

Мовна компетентність перекладача – це складне багатовимірне утворення, яке поєднує лінгвістичні, когнітивні, прагматичні та культурні аспекти. Сучасна транслатологія розглядає її як метакомпетенцію – динамічну систему знань, навичок і здібностей, що забезпечує адекватне та еквівалентне міжмовне і міжкультурне посередництво. Еволюція парадигм, багаторівнева структура та функціоналізм Усвідомлення сутності компетентності відбувалося еволюційно: від лінгвістичного підходу (орієнтованого на формальну еквівалентність та досконале системне володіння мовами) до комунікативно-діяльної моделі. У

цій моделі мовна компетентність інтегрується у ширше поняття комунікативної компетентності, де ключовим є не лише знання правил, а й здатність їх застосовувати для досягнення конкретної мети в соціальній взаємодії, вимагаючи від перекладача виступати міжкультурним комунікатором. Мовна компетентність є багаторівневою структурою. Окрім базового лінгвістичного компоненту (граматика, лексика), вона включає соціолінгвістичний компонент (розуміння реєстрів та стилів), дискурсивний компонент (здатність створювати когерентний текст) та стратегічний (компенсаторний) компонент – метакогнітивний рівень, що дозволяє свідомо вирішувати проблеми перекладу.

У сучасній транслатології мовна компетентність перекладача визначається як багатовимірне утворення, що поєднує лінгвістичні, когнітивні, прагматичні та культурні складники і функціонує як метакомпетенція, необхідна для забезпечення адекватного міжмовного та міжкультурного посередництва [41; 47].

Згідно з Європейською моделлю EMT (European Master's in Translation) [30], мовна компетентність є ядром серед п'яти складових, де Мовна і міжмовна компетентність вимагає бі-грамотності – здатності швидко перемикатися між двома системами. Доповнюють її Тематична, Технологічна (CAT-інструменти) та Особистісна і Міжкультурна компетентності. Функціоналістська парадигма, розвинута Christiane Nord та Теорією Скопосу (Skopos Theory), наголошує, що переклад вважається успішним, якщо він адекватно виконує своє цільове призначення (Skopos), що вимагає функціональної адекватності. Цей підхід корелює з еволюцією поняття еквівалентності від формальної до динамічної (прагматичної) (за Ю. Найдою) та функціональної.

Когнітивні, культурні та психолінгвістичні основи

Мовна компетентність реалізується через когнітивну транслатологію і вимагає специфічних операційних знань, таких як когнітивна гнучкість, управління робочою пам'яттю та автоматизованість лінгвістичних операцій. Ці механізми лежать в основі Теорії сенсу (Interpretive Theory of Translation) [30] яка

розглядає їх як триетапний процес:

- Розуміння;
- Девербалізація (відділення сенсу від мовної форми);
- Реекспресія (вербалізація сенсу відповідно до Скопосу).

Глибинний рівень компетентності вимагає роботи з лінгвокультурними лакунами – відсутністю прямого еквівалента реалії в мові-цілі. Успішне подолання лакун та робота з концептуальною метафорою (зміна метафоричних систем між культурами) вимагає експертного рівня соціокультурної компетентності. Мовна компетентність набуває міждисциплінарного статусу, перебуваючи на перетині лінгвістики, психолінгвістики та культурології.

Моделі формування та оцінювальний аспект

Для повного опису становлення компетентності використовується модель РАСТЕ (Hurtado Albir), яка включає шість субкомпетенцій. У цій моделі Двомовна субкомпетенція (мовна компетентність) є підпорядкованим елементом, який має бути активований та керований Стратегічною субкомпетенцією та доповнений Інструментальною і Психофізіологічною субкомпетенціями.

Мовна компетентність має інтегруватися у професійну етику через вимоги Точності, Неупередженості та Уникнення маніпуляцій, що підкреслює її зв'язок з Установками (Attitudes) з моделі KSA (Knowledge, Skills, and Attitudes).

Кінцевою метою формування високого рівня мовної компетентності є запобігання типовим перекладацьким помилкам. Аналіз типології помилок (лінгвістичних, прагматичних, інтерферентних та культурно-детермінованих) є прямим способом оцінки рівня її компонентів.

Методичні основи та роль автономної роботи

Формування цієї складної компетентності вимагає інтегративного підходу та застосування проблемно-орієнтованого навчання (Problem-Based Learning). Активне використання паралельних корпусів текстів та CAT-інструментів підвищує природність та стилістичну адекватність перекладу.

Крім того, професійна зрілість вимагає розвитку автономної навчальної діяльності:

- Самостійна робота з ресурсами: Вміння самостійно створювати та поповнювати професійні глосарії та термінологічні бази.
- Систематична рефлексія: Розвиток метакогнітивних навичок через самокорекцію та ведення перекладацьких щоденників, що перетворює оперативні навички на стійкі стратегічні знання.

Таким чином, концептуальні підходи до визначення професійної мовної компетентності перекладача еволюціонували від лінгвістичного фокусу до інтегративного та багатовимірного розуміння. Вона є не просто досконалим володінням двома мовами, а синергією системних знань, когнітивних механізмів (гнучкість, девербалізація), стратегічних навичок (EMT, Skopos, PACTE) та етичних установок (KSA). Лише цілісне оволодіння цією багатокомпонентною системою забезпечує високий рівень функціональної адекватності перекладу та мінімізує ризик виникнення системних і прагматичних помилок.

Функціоналістський підхід, представлений теорією скопосу, наголошує, що успішність перекладу визначається його здатністю виконувати цільову функцію у приймаючій культурі, а не формальною відповідністю оригіналу [28; 54].

1.3. Структура професійної мовної компетентності перекладача

Професійну мовну компетентність перекладача доцільно розглядати як ієрархічну систему, що включає лінгвістичний, дискурсивний, прагматичний, когнітивний та культурний рівні [41; 47].

1. Лінгвістичний рівень

Охоплює фонетичну, морфологічну, синтаксичну та лексичну правильність. Для перекладача це означає не лише володіння граматикою, а й уміння гнучко застосовувати мовні ресурси для досягнення адекватності.

2. Дискурсивний рівень

Передбачає здатність створювати зв'язні тексти, зберігаючи логічну, стилістичну та прагматичну цілісність. Наприклад, при перекладі юридичних документів важливо дотримуватися чіткості, послідовності та точності формулювань.

3. Прагматичний рівень

Це уміння інтерпретувати комунікативну мету висловлювання, розпізнавати підтексти, гумор, іронію, культурні алюзії. Саме прагматичний рівень забезпечує перекладацьку адекватність, коли дослівний переклад неможливий.

4. Когнітивний рівень

Мовна компетентність тісно пов'язана з мисленням. Перекладач повинен уміти оперувати поняттями, категоріями, схемами, тобто розуміти мову як систему відображення світу. Це особливо важливо у перекладах наукових і технічних текстів.

5. Культурний рівень

Кожна мова закорінена у культурному контексті. Знання культурних реалій, символів, традицій – обов'язкова умова точного перекладу.

Культурний компонент мовної компетентності забезпечує адекватну інтерпретацію реалій іншої культури та ефективно міжкультурне посередництво, що є невід'ємною складовою перекладацької діяльності [25; 54].

1.4. Методологічні засади формування мовної компетентності

Формування мовної компетентності перекладача ґрунтується на поєднанні різних педагогічних і лінгводидактичних підходів [49]:

- Комунікативно-діяльнісний підхід – спрямований на формування здатності діяти мовою в реальних ситуаціях.
- Навчальний процес базується на інтерактивних завданнях, рольових іграх, дебатах, перекладацьких симуляціях.

- Когнітивно-комунікативний підхід – передбачає навчання через аналіз, рефлексію, порівняння мовних систем. Перекладачі вчаться усвідомлювати закономірності міжмовних трансформацій.
- Соціокультурний підхід – підкреслює роль колективної взаємодії та культурного контексту у навчанні.
- Групові перекладацькі проєкти сприяють розвитку комунікативної співпраці, толерантності та вмінню працювати з партнерами різних культур.
- Теорія скопосу.

Орієнтує перекладача на мету перекладу (skopos) – тобто текст перекладу повинен відповідати потребам і очікуванням цільової аудиторії. Цей підхід вчить студентів мислити функціонально.

- Конструктивістський підхід – вважає, що знання не передається, а конструюється самим студентом.

Тому у підготовці перекладачів важливо створювати умови для самостійного дослідження, експериментів, рефлексії. Розвиток мовної компетентності залежить не лише від змісту навчання, а й від психологічних механізмів.

Дослідження доводять, що мотивація, емоційний інтелект, увага, пам'ять і когнітивний стиль мають вирішальне значення.

Перекладач повинен розвивати:

- аналітичне мислення – уміння виявляти смислові структури тексту;
- емпатію – здатність співпереживати комунікативній ситуації;
- креативність – пошук нестандартних мовних рішень;
- саморефлексію – аналіз власних стратегій і помилок.

Особливу роль відіграє метакогнітивна компетентність – здатність контролювати власне навчання: планувати, моніторити, оцінювати й коригувати свої дії.

1.5. Технологічний вимір мовної компетентності

Сучасна перекладацька діяльність нерозривно пов'язана з технологіями. CAT-tools (Trados, MemoQ, Smartcat), системи керування термінологією, корпуси текстів, онлайн-платформи – усе це впливає на структуру професійної компетентності.

Викладачі мають інтегрувати цифрові інструменти у процес навчання – створювати корпуси перекладів, використовувати машинний переклад для аналізу помилок, проводити post-editing-заняття.

Формування міжкультурної компетентності перекладача теж має значення у технологічному вимірі мовної компетентності, так як ці поняття мають спільну мету – підготувати перекладача до його майбутньої роботи.

Мова – це дзеркало культури. Тому формування мовної компетентності перекладача передбачає розвиток міжкультурної комунікативної компетентності.

Перекладач має бути культурним медіатором – тим, хто зберігає баланс між чужим і своїм, забезпечуючи адекватне порозуміння між носіями різних світоглядів.

Отже, формування професійної мовної компетентності перекладача є складним багаторівневим процесом, що інтегрує лінгвістичні, когнітивні, культурні, психологічні й технологічні складові.

Воно спирається на поєднання традиційних і сучасних підходів – від комунікативного до когнітивно-конструктивістського.

Технологічна грамотність перекладача розглядається як складова його професійної мовної компетентності, оскільки сприяє зниженню кількості помилок і підвищенню функціональної адекватності перекладу [33; 46].

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА

2.1. Теоретичні моделі компетентнісного підходу

Професійна мовна компетентність перекладача є однією з ключових складових його фахової підготовки. Вона охоплює не лише володіння мовними знаннями, а й уміння адекватно використовувати ці знання у процесі перекладацької діяльності, з урахуванням комунікативного контексту, прагматичних цілей, культурних норм і професійних стандартів.

У сучасній лінгводидактиці поняття мовної компетентності трактується у кількох вимірах. у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти мовна компетентність визначається як здатність ефективно застосовувати мовні знання у різних ситуаціях спілкування [49; 57]. Для перекладача це означає не лише рецептивне (читання, слухання) та продуктивне (говоріння, письмо) володіння мовою, а й метамовну свідомість, тобто здатність усвідомлювати закономірності функціонування мовних систем і переносити ці знання в перекладацьку практику.

На думку дослідників [19], професійна мовна компетентність перекладача має комплексний характер і включає такі компоненти:

- лінгвістичний – знання граматичних, фонетичних і лексичних закономірностей мови оригіналу та перекладу;
- прагматичний – здатність визначати комунікативний намір автора і відтворювати його в іншій мові;
- соціолінгвістичний – знання норм мовленнєвої поведінки, етикету, стилістичних реєстрів;
- дискурсивний – уміння будувати зв'язні, логічно послідовні тексти;
- культурологічний – розуміння контексту, культурних символів, алюзій і національно-маркованих одиниць.

Таким чином, професійна мовна компетентність – це не лише володіння мовою, а й уміння інтерпретувати, реконструювати та відтворювати смисли у міжмовному просторі.

Формування мовної компетентності є основою перекладацької освіти, адже саме через мову реалізується вся професійна діяльність перекладача. Відповідно до Європейської рамки компетентностей перекладача (EMT Framework) мовна компетентність є однією з базових складових професійної підготовки перекладача [30; 32; 41]. До них також належать: перекладацька, тематична, технологічна, міжособистісна та сервісна компетентності.

У цьому контексті мовна компетентність виступає фундаментом, на якому будуються всі інші компоненти професійної підготовки. Без глибокого володіння мовою перекладач не здатен здійснювати аналітичну обробку тексту, адекватно інтерпретувати культурні реалії чи користуватися перекладацькими технологіями.

З позицій педагогічної теорії [20; 17] мовна компетентність формується у процесі поступового переходу від репродуктивного до продуктивного рівня володіння мовою. На початкових етапах навчання домінує засвоєння лексико-граматичних структур, тоді як на просунутих – формуються вміння здійснювати складні когнітивно-комунікативні операції: інтерпретацію, переформулювання, редагування, узагальнення.

Особливе місце в структурі мовної компетентності посідає професійно орієнтована комунікація. Для перекладача важливо не лише знати мову, а й володіти термінологією, жанровими особливостями текстів різних сфер – юридичної, економічної, технічної, медичної. Це вимагає систематичної роботи з корпусами автентичних текстів, тематичних глосаріїв, спеціалізованих баз даних.

Розвиток мовної компетентності перекладача ґрунтується на компетентнісному підході, який передбачає інтеграцію знань, умінь, навичок і особистісних якостей у межах цілісної діяльності.

Модель CEFR визначає рівні володіння мовою, які описують поступовий розвиток комунікативних умінь [49; 53]. У перекладацькій освіті орієнтиром є рівні C1–C2, що забезпечують вільне володіння мовою та здатність розуміти імпліцитний зміст текстів.

Інша відома модель – EMT Competence Framework (European Master's in Translation) – деталізує перекладацькі компетентності на основі шести категорій:

- Мовна та текстуальна компетентність;
- Інтеркультурна компетентність;
- Тематична компетентність;
- Технологічна компетентність;
- Сервісна компетентність;
- Міжособистісна компетентність.

Мовна компетентність, у межах цієї структури, означає здатність розуміти, аналізувати, створювати й редагувати тексти різних типів у професійному контексті. Вона нерозривно пов'язана з інтеркультурною компетентністю, адже мова – це засіб доступу до культури, а культура – контекст мовного вживання.

Міжнародні освітні концепції XXI століття підкреслюють значення комунікативної грамотності та міжкультурної взаємодії [24; 56], яка включає вміння працювати з багатомовними текстами, критично мислити, застосовувати цифрові інструменти й взаємодіяти в інтеркультурному середовищі.

Мовна компетентність не є статичною характеристикою – вона формується і вдосконалюється протягом усього професійного життя перекладача. У процесі перекладацької практики мовна компетентність трансформується у професійну мовну свідомість, яка дозволяє фахівцю гнучко реагувати на зміни комунікативної ситуації, швидко знаходити адекватні мовні рішення та створювати тексти високої якості.

Дослідники [21] зазначають, що формування професійної мовної компетентності має циклічний характер:

- Ініціація – засвоєння базових мовних структур;

- Актуалізація – використання мови у навчальних і симуляційних ситуаціях;
- Професіоналізація – закріплення навичок у реальній перекладацькій практиці.

Таким чином, мовна компетентність перекладача – це динамічна система, що розвивається через взаємодію когнітивних, комунікативних, культурних і технологічних чинників.

2.2. Сутність комунікативного і компетентнісного підходів у навчанні перекладачів

Комунікативний підхід є одним із провідних методологічних напрямів сучасної лінгводидактики, який сформувався у другій половині XX століття під впливом праць Dell Hymes, Michael Halliday, Henry Widdowson [26; 49; 57], а згодом отримав розвиток у рамках комунікативної методики викладання іноземних мов (Communicative Language Teaching, CLT). Його основна ідея полягає у тому, що метою навчання є оволодіння мовою як засобом реальної комунікації, а не лише засвоєння її граматичної структури.

У контексті підготовки перекладачів комунікативний підхід набуває особливого значення, адже перекладач є не просто користувачем мови, а посередником між комунікантами, які належать до різних культур і соціальних систем. Тому ефективно володіння мовою передбачає здатність не лише формулювати граматично правильні висловлення, а й обирати комунікативно доцільні засоби для досягнення професійної мети.

Комунікативний підхід реалізується через такі дидактичні принципи:

- інтерактивність – студенти активно взаємодіють один з одним у процесі навчання, моделюючи реальні ситуації перекладу;
- автентичність – використовуються справжні тексти (контракти, наукові статті, рекламні матеріали), що відображають реалії професійного дискурсу;

- контекстуальність – навчання відбувається у змодельованому професійному контексті;
- функціональність – акцент робиться не на формі, а на змісті та меті комунікації.

У перекладацьких програмах цей підхід виявляється у впровадженні таких форм навчання:

- рольові ігри типу *simultaneous interpreting*, *press conference*, *negotiation session*;
- виконання завдань з реальними клієнтськими запитами;
- групові перекладацькі проєкти;
- дискусії та дебати з професійної тематики.

Згідно з результатами досліджень комунікативно орієнтоване навчання сприяє формуванню інтеркультурної компетентності [25; 48; 57], адже студенти навчаються не лише мовним структурам, а й соціокультурним нормам взаємодії. Саме тому комунікативний підхід вважається базовою методологічною парадигмою сучасної перекладацької освіти.

Компетентнісний підхід сформувався як відповідь на потреби глобалізованого освітнього простору, у якому результат навчання має бути не лише теоретичним знанням, а практичною здатністю діяти. Відповідно до Болонського процесу (1999) та рекомендацій *Tuning Educational Structures in Europe* (2018), компетентність визначається як «поєднання знань, умінь, навичок, цінностей та ставлень, необхідних для успішного виконання професійних функцій».

Для перекладацької освіти це означає, що випускник має володіти не лише мовними знаннями, а комплексом компетентностей, які дозволяють йому ефективно виконувати перекладацькі завдання у різних умовах – від художнього перекладу до технічної документації чи синхронного тлумачення.

Основні складові компетентності перекладача (за моделлю EMT) [30; 32; 41]:

- Мовна компетентність – високий рівень володіння робочими мовами, включно з жанровими, стилістичними та дискурсивними особливостями текстів.
- Перекладацька компетентність – уміння аналізувати вихідний текст, визначати його комунікативну мету, здійснювати перекладацький вибір.
- Інтеркультурна компетентність – розуміння культурних кодів, норм поведінки, етикету, невербальної комунікації.
- Тематична компетентність – знання термінології певної галузі (юридичної, технічної, медичної тощо).
- Технологічна компетентність – володіння інструментами комп’ютерного перекладу (CAT-tools), глосаріями, базами даних, системами управління проєктами.
- Сервісна та міжособистісна компетентність – здатність до ефективної співпраці, комунікації з клієнтами, дотримання етичних стандартів професії.

Компетентнісний підхід має на меті інтегрувати навчальні результати, тобто поєднати знання, вміння та особистісні якості у єдину систему дій. Наприклад, студент, який вивчає переклад у сфері міжнародного права, повинен не лише знати юридичну термінологію, а й уміти її правильно вживати у комунікативному контексті – в контрактах, судових рішеннях, дипломатичних документах.

В українських університетах формування мовної компетентності перекладачів за комунікативним і компетентнісним підходами здійснюється через систему практичних занять, інтерактивних курсів та перекладацьких практик. Серед ефективних методів:

- метод проєктів – студенти створюють власні перекладацькі портфоліо, що включають тексти різних типів і жанрів;
- тандем-метод – спільне навчання студентів, що володіють різними мовами, з метою взаємного перекладу та обговорення лексико-граматичних рішень;
- сценарне моделювання – створення навчальних ситуацій, які імітують роботу перекладача на конференції, у суді або під час переговорів;

- автентичні перекладацькі кейси – аналіз реальних перекладів міжнародних документів, медійних текстів, реклами.

Застосування таких методів сприяє тому, що студенти переходять від пасивного сприйняття знань до активної діяльності. Вони не лише відтворюють готові формули, а приймають перекладацькі рішення, аналізують наслідки своїх виборів і навчаються професійній відповідальності.

Згідно з дослідженнями ефективність комунікативного та компетентнісного підходів підвищується за умови інтеграції інтерактивних і цифрових технологій [33; 46; 47]: онлайн-симуляціями, цифровими платформами, мультимедійними ресурсами. Це дозволяє створити навчальне середовище, максимально наближене до реальної перекладацької практики.

Поєднання комунікативного та компетентнісного підходів створює синергетичний ефект, оскільки вони взаємно доповнюють один одного:

- комунікативний підхід формує змістову сторону діяльності – уміння ефективно взаємодіяти;
- компетентнісний підхід визначає результативну сторону – якість і професійну готовність перекладача.

Завдяки інтеграції цих двох підходів забезпечується:

- практична спрямованість навчання;
- формування рефлексивного мислення;
- підвищення мотивації студентів;
- розвиток міжкультурної гнучкості та адаптивності;
- готовність до використання сучасних перекладацьких технологій.

2.3. Діяльнісний і когнітивно-комунікативний підходи у викладанні англійської мови перекладачам

Діяльнісний підхід, закладений у працях класиків педагогіки та психології,

розглядає навчання як активний процес перетворення знань у дії [37; 49; 56]. Його основна ідея полягає у тому, що людина засвоює нову інформацію через діяльність, спрямовану на досягнення певної мети. Таким чином, знання не передаються у готовому вигляді, а формуються через практичну взаємодію з навчальним середовищем.

У контексті перекладацької освіти діяльнісний підхід означає, що студент не є пасивним споживачем знань про мову, а активним учасником процесу створення перекладацького продукту. Володіння англійською мовою тут розглядається не як результат заучування, а як здатність використовувати мовні ресурси для вирішення професійних завдань – комунікативних, когнітивних і культурних.

Серед основних принципів діялісного підходу:

- Мотиваційна спрямованість навчання – кожне завдання має практичну мету та чітко окреслений результат (наприклад, переклад статті для міжнародного журналу).
- Поетапність формування дій – спочатку студент отримує модель діяльності, далі – виконує завдання з підтримкою викладача, і зрештою – самостійно.
- Індивідуалізація – кожен студент обирає стратегію дії, що відповідає його когнітивному стилю.
- Рефлексія – обов'язковий аналіз власних дій і результатів, що сприяє професійному саморозвитку.

Діялісний підхід підкреслює, що переклад – це творчий і аналітичний процес, який потребує не лише знання мов, а й уміння приймати рішення, працювати з інформацією, аргументувати вибір перекладацьких стратегій.

На практиці діялісний підхід реалізується через активні методи навчання, які передбачають виконання студентами реальних або наближених до реальних професійних завдань. Серед них:

- Метод проєктів. Студенти працюють над комплексними завданнями –

переклад вебсайту, створення глосарію для компанії, переклад рекламної кампанії з культурною адаптацією. У результаті формується не лише мовна, а й організаційна компетентність.

- Проблемне навчання. Студенти розв'язують перекладацькі дилеми, які не мають єдиного правильного рішення. Наприклад: як передати гру слів у слогані Think outside the box чи адаптувати алюзії у художньому тексті. Це розвиває критичне мислення й уміння аргументувати перекладацькі вибори.

- Сценарне моделювання. Викладач створює навчальні сценарії, у яких студенти виконують ролі перекладачів на конференції, у суді або під час переговорів. Такий метод формує реактивну компетентність, тобто здатність швидко приймати рішення в динамічному комунікативному середовищі.

- Кооперативне навчання. Робота у парах або малих групах сприяє розвитку навичок командної взаємодії, які є ключовими у перекладацьких агентствах.

Дослідження, проведені в українських закладах вищої освіти, засвідчують ефективність діяльнісного підходу у підготовці перекладачів, зокрема у підвищенні рівня професійної самостійності студентів [5; 22; 42].

Когнітивно-комунікативний підхід сформувався на стику когнітивної психології, психолінгвістики та лінгводидактики [20; 37; 38]. Його сутність полягає у розумінні мови як засобу мислення, а перекладу – як процесу інтелектуального моделювання смислів.

Для перекладача це означає, що головним завданням є усвідомлення смислової структури тексту, а не лише пошук лексичних еквівалентів. Студент має навчитися:

- розуміти когнітивну логіку автора;
- реконструювати зміст, враховуючи контекст, мету, жанр і комунікативну ситуацію;
- прогнозувати реакцію реципієнта;
- здійснювати адаптацію тексту без втрати смислової глибини.

На практиці когнітивно-комунікативний підхід реалізується через:

- аналіз текстових структур (cohesion, coherence, pragmatic markers);
- когнітивне картографування (створення “ментальних карт” тексту);
- порівняльний аналіз перекладацьких стратегій;
- дискурсивні вправи, спрямовані на розуміння логіки аргументації автора.

Такий підхід особливо ефективний при навчанні перекладу публіцистичних, наукових і юридичних текстів, де важливо не лише зберегти зміст, а й відтворити інтенцію автора.

Когнітивно-комунікативний підхід сприяє формуванню перекладацького мислення, яке є інтегративною характеристикою професійної компетентності. Під перекладацьким мисленням розуміють здатність бачити текст як ієрархію смислів, аналізувати його структуру, виявляти приховані культурні коди, прогнозувати ефект сприйняття.

Сучасні дослідження показують, що когнітивне тренування є ефективним способом підготовки перекладачів до складних видів перекладу [23; 30; 47].

У навчальній практиці це реалізується через:

- створення когнітивних моделей перекладу (від вихідного наміру до цільового ефекту);
- використання автентичних текстів з різних культурних контекстів;
- рефлексивні обговорення перекладацьких рішень, що формують навички критичного самоаналізу.

Таким чином, когнітивно-комунікативний підхід не лише навчає мови, а вчить мислити мовою, розуміти закономірності комунікації та відтворювати їх у перекладацькій діяльності.

Отже, діяльнісний і когнітивно-комунікативний підходи утворюють цілісну методологічну основу формування професійної мовної компетентності перекладача. Перший забезпечує практичну активність студента як суб’єкта навчання, другий – інтелектуальну глибину його мислення. У поєднанні вони сприяють формуванню таких ключових характеристик майбутнього перекладача, як:

- самостійність у прийнятті перекладацьких рішень;
- когнітивна гнучкість і критичне мислення;
- здатність до інтерпретації смислів;
- відповідальність за якість комунікації між культурами.

Завдяки застосуванню цих підходів навчальний процес стає більш наближеним до реальної професійної практики, а результати – більш стабільними та довготривалими.

2.4. Соціокультурний аспект формування перекладацьких компетентностей

У сучасному глобалізованому світі перекладач виступає не лише як посередник між мовами, але й як медіатор між культурами, який забезпечує ефективну комунікацію між представниками різних соціокультурних спільнот. Саме тому соціокультурна компетентність розглядається як невід’ємний складник професійної мовної компетентності перекладача.

У сучасному перекладознавстві перекладач розглядається як фахівець, що володіє не лише мовними, а й культурними знаннями, необхідними для ефективної міжкультурної комунікації [18; 30; 47].

Соціокультурна компетентність охоплює:

- знання культурних реалій і норм спілкування;
- розуміння менталітету, системи цінностей і поведінкових моделей;
- здатність до міжкультурної адаптації й уникнення комунікативних конфліктів.

У контексті викладання англійської мови перекладачам ця компетентність виявляється у вмінні:

- Розпізнавати культурні алюзії у тексті (історичні події, фразеологізми, традиції);

- Підбирати адекватні перекладацькі стратегії (еквівалентність, компенсація, адаптація);
- Зберігати прагматичний ефект оригіналу для іншомовної аудиторії;
- Уникати культурних бар'єрів у процесі комунікації.

Як зазначає американський дослідник Майкл Байрам [18], міжкультурна компетентність – це «поєднання знань, навичок, установок і критичної культурної свідомості», яка дає змогу людині ефективно спілкуватися в іншому культурному контексті. Саме ця здатність і формує фундамент професійної поведінки перекладача.

Професійна мовна компетентність перекладача складається з кількох компонентів: лінгвістичного, прагматичного, стратегічного, когнітивного й соціокультурного.

Соціокультурний компонент виконує інтеграційну функцію – він з'єднує мовні знання зі змістом комунікації, забезпечуючи адекватність перекладу на рівні культури.

Соціокультурна компетентність – це “спроможність інтерпретувати текст у світлі культурних контекстів, зберігаючи його комунікативну цінність для цільової аудиторії”.

Отже, професійна діяльність перекладача неможлива без:

- культурної емпатії – здатності розуміти і приймати культурні відмінності;
- толерантності до багатоманітності;
- інтеркультурної рефлексії – уміння аналізувати власні культурні установки.

Показовим прикладом важливості цього аспекту є переклад творів класичної та сучасної літератури. Наприклад, переклад англійських ідіом *spill the beans* чи *hit the sack* вимагає не буквального, а культурно-адаптованого підходу, що передбачає розуміння не лише мовної, а й культурної суті виразу. Так само у перекладі фільмів, реклами чи юридичних текстів перекладач має враховувати культурну специфіку адресата, його соціальні норми та очікування.

Процес формування соціокультурної компетентності перекладача відбувається у контексті міжкультурної комунікації, що передбачає взаємодію двох або більше культурних систем.

У навчанні англійської мови перекладачів цей контекст створюється через:

- автентичні матеріали (фільми, новини, подкасти, художні тексти);
- симуляції реальних комунікативних ситуацій (інтерв'ю, переговори, конференції);
- обговорення культурних контрастів (British vs. American values; high-context vs. low-context communication).

Згідно з моделлю Байрама [18], розвиток міжкультурної компетентності включає п'ять складників:

- Знання про власну і чужу культуру;
- Інтерпретативні навички – уміння пояснювати культурні відмінності;
- Навички співпраці – комунікація без упереджень;
- Установки відкритості та готовності до діалогу;
- Критична культурна свідомість – здатність оцінювати явища з позицій різних культур.

У цьому контексті завдання викладача полягає не лише в передачі мовних знань, а й у створенні педагогічного простору діалогу культур, де студент вчиться розуміти й цінувати інші системи цінностей, порівнюючи їх із власними.

Одним із найефективніших сучасних методів розвитку соціокультурної компетентності у викладанні англійської мови є метод CLIL (Content and Language Integrated Learning) [41] – інтегроване навчання предметного змісту та мови.

CLIL передбачає, що студенти вивчають професійно орієнтовані дисципліни (наприклад, “Культурологія”, “Медіакомунікації”, “Етика перекладу”) англійською мовою. Це дозволяє одночасно:

- формувати мовну компетентність у природному контексті;
- розвивати знання про культуру англосовітських країн;

- тренувати міжкультурні навички.

Як показують дослідження [54], CLIL сприяє підвищенню мотивації, когнітивної активності студентів та розвитку міжкультурної обізнаності.

У перекладацькій освіті цей метод можна реалізувати через:

- аналіз культурних явищ (британська vs. американська правова система);
- створення двомовних довідників термінів;
- переклад тематичних текстів із коментарями щодо культурного контексту;
- дискусії на теми культурних стереотипів та міжкультурних конфліктів.

CLIL особливо ефективний, коли його поєднувати з проєктною діяльністю, що розвиває автентичну мовну практику і командну взаємодію.

У сучасній методиці викладання роль викладача змінилася: він перестає бути джерелом знань і стає фасилітатором міжкультурного діалогу.

Викладач має створити комфортне мультикультурне середовище, де студент може висловлювати думки, порівнювати культурні явища та вчитися аргументовано обговорювати їх.

Основні педагогічні функції викладача у цьому процесі:

- організовувати ситуації реального спілкування (рольові ігри, дебати);
- підтримувати критичне мислення щодо культурних явищ;
- формувати етичні стандарти міжкультурної поведінки;
- заохочувати до саморефлексії – усвідомлення власної культурної

ідентичності.

Викладач, який поєднує ролі лінгвіста, культуролога і психолога, допомагає студентам перейти від рівня мовного засвоєння до культурного розуміння – саме цей перехід є центральним у професійній підготовці перекладача.

Ефективні методи роботи зі студентами-перекладачами включають:

- порівняльний аналіз культурних реалій (наприклад, британські свята vs. українські);
- переклад фразеологізмів та прислів'їв з коментарем;

- створення культурних глосаріїв;
- переклад відео з культурною адаптацією (наприклад, переклад новин BBC чи CNN);
- культурологічні дебати англійською мовою (“Cultural diversity in global media”, “Political correctness and translation”).

Ці завдання дозволяють студентам не лише опанувати мову, а й розвивати міжкультурну чутливість, що є ключовою компетентністю сучасного перекладача.

Отже, соціокультурна компетентність є ядром професійної мовної підготовки перекладача, адже забезпечує адекватність і точність перекладу не лише на мовному, а й на культурному рівні.

Вона дозволяє перекладачеві бути медіатором між культурами, уникати комунікативних бар'єрів, зберігати смислову глибину текстів і дотримуватись етичних принципів міжкультурної взаємодії.

Формування соціокультурної компетентності має здійснюватися комплексно – через поєднання мовних, культурологічних і комунікативних практик, що базуються на інтерактивних методах навчання (CLIL, проєктне навчання, дебати, симуляції).

Таким чином, підготовка перекладача нового покоління передбачає не лише володіння англійською мовою, а й глибоке розуміння культурного контексту, що визначає успіх у професійній діяльності.

2.5. Інноваційні технології та цифрові інструменти у формуванні професійної мовної компетентності перекладача

Сучасна мовна освіта перебуває в процесі глибокої цифрової трансформації. За даними міжнародних освітніх організацій, цифрові технології активно інтегруються у процес навчання іноземних мов у закладах вищої освіти [20; 41; 54]. Цей процес безпосередньо впливає на підготовку перекладачів, адже

сучасний фахівець має бути не лише лінгвістом, а й технологічно грамотним користувачем глобального інформаційного простору.

Цифровізація навчання відкрила нові можливості для:

- індивідуалізації навчального процесу;
- інтерактивності та мультимедійності;
- створення симуляцій реальних перекладацьких завдань;
- миттєвого зворотного зв'язку;
- формування цифрових навичок (digital literacy).

Сьогодні формування професійної мовної компетентності неможливе без технологічної компоненти, яка передбачає використання онлайн-платформ, штучного інтелекту, CAT-tools, VR-технологій та мультимедійних засобів.

CAT-tools (Computer-Assisted Translation) – це ключові інструменти у професійній діяльності перекладача. Вони дозволяють оптимізувати процес перекладу, зберігати стилістичну цілісність і забезпечувати термінологічну точність.

До найпоширеніших систем належать:

- SDL Trados Studio – створення перекладацьких пам'ятей (Translation Memory) і баз термінів (Termbase);
- MemoQ – колаборативна робота над проектами, функція автоматичного узгодження термінів;
- Smartcat – хмарна платформа, яка поєднує перекладача, редактора та клієнта в одному середовищі;
- Memsource (Phrase) – система, що інтегрується з AI-технологіями для автоматичного контролю якості перекладу;
- Wordfast і OmegaT – зручні інструменти для навчання студентів початкового рівня.

Згідно з рекомендаціями Європейської мережі магістерських програм з перекладу (EMT, 2022) [13], володіння CAT-системами входить до переліку базових компетентностей перекладача XXI століття.

У процесі навчання використання таких інструментів сприяє:

- розвитку технічної грамотності;
- усвідомленню важливості стандартизації перекладу;
- формуванню навичок колективної роботи;
- підвищенню точності та ефективності мовних рішень.

На заняттях студенти можуть виконувати вправи з паралельного перекладу, термінологічного узгодження, порівняння варіантів машинного і людського перекладу, що формує професійну рефлексію і відповідальність за якість тексту.

Інтерактивні освітні платформи стали основним інструментом сучасного викладача. Вони забезпечують багатоканальне сприйняття інформації та підвищують мотивацію студентів.

Найефективнішими для формування професійної мовної компетентності перекладача є:

- BBC Learning English, TED-Ed, National Geographic Learning – джерела автентичних матеріалів для тренування аудіювання й перекладу;
- Quizlet, Kahoot, Wordwall – створення інтерактивних вправ для запам'ятовування термінів і фразеологізмів;
- Edmodo, Google Classroom, Microsoft Teams – організація спільних проєктів і дискусій;
- ingQ, Duolingo for Schools – адаптивне навчання з автоматичним контролем прогресу;
- YouGlish – тренування вимови через пошук реальних прикладів вживання слів.

Такі ресурси сприяють не лише мовному розвитку, а й формують навички самоосвіти, що є критично важливими для перекладача у цифрову добу.

Наприклад, системи штучного інтелекту можуть використовуватися як допоміжні дидактичні інструменти для аналізу перекладацьких рішень, пояснення помилок та моделювання професійних ситуацій:

- аналізу перекладацьких рішень;
- порівняння варіантів перекладу;
- редагування та стилістичного вдосконалення текстів;
- автоматичного оцінювання граматичних структур.

AI не замінює перекладача, але стає дидактичним партнером у процесі навчання. Наприклад, ChatGPT може виконувати роль “віртуального наставника”, пропонуючи студенту варіанти перекладу, пояснюючи помилки або моделюючи ситуації усного перекладу.

Використання AI також дозволяє:

- розвивати критичне мислення;
- формувати вміння оцінювати якість машинного перекладу;
- навчати студентів етичному використанню технологій, уникненню

плагіату та порушення авторських прав.

Технології VR (Virtual Reality) та AR (Augmented Reality) створюють нові можливості для імітації професійного середовища перекладача.

У VR-лабораторіях студенти можуть виконувати роль синхронного перекладача на конференції, у суді чи під час ділових переговорів. Це забезпечує максимальну автентичність навчання, знижує страх перед публічним виступом і формує навички швидкого прийняття рішень.

Переваги VR/AR у навчанні перекладачів:

- моделювання реальних ситуацій перекладу без ризику помилок;
- розвиток комунікативної впевненості;
- занурення у культурний контекст (наприклад, віртуальні тури британськими містами);
- можливість аналізу власної роботи через запис VR-сесій.

Однією з форм інноваційного навчання є онлайн-симуляції – моделювання реальних перекладацьких процесів у цифровому середовищі.

Професійні перекладацькі платформи (Smartcat, Memsource, ProZ.com), що використовуються для моделювання реальних робочих процесів, створювати

глосарії, перевіряти переклади колег і здійснювати редактуру.

У таких симуляціях студенти:

- проходять усі етапи перекладу (аналіз тексту, переклад, редагування, постредагування);
- використовують шаблони клієнтських замовлень;
- отримують досвід колаборації у міжнародних командах;
- вчаться оцінювати якість перекладу за критеріями ISO 17100.

Цей формат допомагає студентам перейти від навчального перекладу до професійного, формуючи в них реалістичне уявлення про майбутню діяльність. Гейміфікація та мотиваційні технології теж мають вагу у сучасних технологіях та спрощують роботу перекладача.

Гейміфікація (від англ. game – гра) є потужним інструментом підвищення мотивації студентів.

Використання балів, бейджів, рейтингів, місій і змагань активізує інтерес до навчання та створює позитивний емоційний фон.

Елементи гейміфікації застосовуються через:

- онлайн-платформи Kahoot, Classcraft, Duolingo for Schools;
- створення рольових сценаріїв перекладу (“you are a conference interpreter for the UN”);
- систему нагород за якість перекладу чи швидкість виконання завдань.

Ігрові механіки особливо ефективні у формуванні довготривалої мотивації до вивчення іноземних мов, адже поєднують когнітивну, емоційну та соціальну активність студента.

Інноваційні технології є невід’ємним чинником сучасної підготовки перекладача. Вони сприяють інтеграції теорії і практики, розвитку критичного мислення, комунікативної гнучкості та технологічної грамотності.

Комплексне використання CAT-tools, AI, VR, гейміфікації та онлайн-проектів створює умови для професійного саморозвитку перекладача і відповідає вимогам ринку праці XXI століття.

Отже, формування професійної мовної компетентності в цифрову епоху потребує переосмислення ролі викладача, який має виступати фасилітатором навчання, інтегруючи традиційні педагогічні методи з інноваційними технологічними практиками.

2.6. Психологічні чинники у формуванні професійної мовної компетентності перекладача

Професійна діяльність перекладача – це не лише мовна чи когнітивна робота, а й глибоко психологічний процес, який потребує високого рівня концентрації, емоційної стабільності, гнучкого мислення й розвиненої саморегуляції.

Під час перекладу відбувається складна взаємодія пам'яті, уваги, мислення, емоцій та уяви. Саме тому формування професійної мовної компетентності неможливе без урахування психологічних чинників, що впливають на сприйняття, інтерпретацію та відтворення іншомовної інформації. Згідно з психолінгвістичними дослідженнями мотивації у вивченні іноземних мов [29; 53], успішність мовного навчання залежить від мотиваційних і особистісних чинників.

Для майбутнього перекладача ці фактори набувають особливого значення, оскільки від рівня емоційного контролю, впевненості й саморегуляції залежить якість перекладацьких рішень і ефективність міжкультурної комунікації.

Мотивація є провідною рушійною силою у навчанні іноземних мов. За теорією мотивації Дьорнґеї [29], навчальна мотивація складається з трьох компонентів:

- Інструментальної мотивації – бажання оволодіти мовою з практичною метою (професійний розвиток, кар'єра);
- Інтегративної мотивації – прагнення зрозуміти культуру носіїв мови;

- Внутрішньої мотивації – задоволення від самого процесу навчання.

Для перекладачів особливо важлива інтегративна мотивація, адже переклад – це процес, у якому людина постійно взаємодіє з іншою культурою.

Високий рівень мотивації сприяє:

- стійкості до стресу під час складних перекладацьких завдань;
- розвитку самостійності та творчого підходу;
- підвищенню рівня довготривалої пам'яті;
- здатності долати мовні бар'єри.

Завдання викладача полягає у створенні мотиваційного середовища, де студенти відчувають практичну цінність своїх знань і бачать перспективу професійного зростання. Це досягається через автентичні перекладацькі проєкти, участь у конкурсах, стажування, співпрацю з реальними клієнтами.

Увага є центральним психологічним механізмом перекладу. У процесі роботи перекладач одночасно:

- сприймає вихідний текст;
- аналізує його семантику;
- зберігає інформацію у короткочасній пам'яті;
- формує цільовий текст.

Цей процес потребує високої концентрації та розподілу уваги.

Психолінгвістичні дослідження робочої пам'яті перекладача свідчать, що професіонали здатні утримувати кілька смислових одиниць одночасно [23].

Розвиток таких когнітивних навичок досягається через спеціальні вправи:

- shadowing (повторення тексту за диктором із затримкою 1–2 секунди);
- chunking (розбиття тексту на смислові блоки);
- memory drills (відтворення послідовностей після короткого

прослуховування).

Пам'ять перекладача має бути оперативною, асоціативною та довготривалою, адже саме вона забезпечує швидке відтворення термінів, ідіом, стійких виразів.

Когнітивна гнучкість – здатність переключатися між мовними системами – є також важливою частиною професійної компетентності. Вона дозволяє уникати “мовного інтерференційного ефекту”, коли елементи однієї мови впливають на іншу.

Професія перекладача, особливо усного, належить до емоційно напружених видів діяльності.

Синхроніст, наприклад, має перекладати з максимальною точністю у реальному часі, працюючи в умовах високої когнітивної напруги. Тому емоційна стабільність і стресостійкість стають базовими психологічними якостями.

Згідно з психологічними моделями саморегуляції та самоефективності [56], здатність до емоційного контролю є важливою умовою професійної діяльності.

Високий рівень самоефективності дозволяє перекладачу:

- не втрачати концентрацію під тиском часу;
- зберігати нейтральність у конфліктних ситуаціях;
- підтримувати якість перекладу в умовах шуму, перевтоми, публічного виступу.

Методи розвитку емоційної стійкості включають:

- дихальні вправи перед усним перекладом;
- короткі релаксаційні перерви під час роботи;
- техніку “ментального тайм-ауту”;
- психолінгвістичні тренінги із симуляціями реальних стресових ситуацій.

У навчальному процесі викладач має створити безпечне середовище, де студент не боїться помилок і розвиває впевненість через позитивний досвід виступів та співпраці.

Переклад – це завжди творчий акт, у якому не існує одного правильного рішення.

Креативність проявляється у здатності:

- знаходити оригінальні відповідники для культурно специфічних

елементів;

- адаптувати текст до цільової аудиторії;
- створювати баланс між точністю й стилістичною природністю.

Психологічно креативність пов'язана з дивергентним мисленням, тобто здатністю генерувати різні варіанти вирішення проблеми.

Психологічні дослідження креативності свідчать, що дивергентне мислення сприяє мовній інноваційності та гнучкості перекладацьких рішень [41; 47].

Для розвитку креативності у майбутніх перекладачів використовуються методи:

- переклад із навмисною зміною стилю або жанру;
- перефразування і текстові трансформації;
- робота з поетичними текстами;
- створення власних перекладацьких коментарів (“translator’s notes”).

Креативний перекладач поєднує аналітичний розум із художнім баченням, що дозволяє йому знаходити оптимальні рішення між формою і змістом.

Роль рефлексії у психологічній саморегуляції часто вважають недостатньо важливою, що є помилковим рішенням.

Рефлексія – це здатність людини аналізувати власні дії, думки і рішення. У підготовці перекладача рефлексія відіграє центральну роль, оскільки сприяє усвідомленню професійного зростання та виправленню помилок.

Рефлексивний підхід допомагає:

- розвивати самокритичність;
- оцінювати власні перекладацькі стратегії;
- виявляти типові труднощі у перекладі;
- формувати план професійного вдосконалення.

Практичними інструментами розвитку рефлексії є:

- ведення перекладацького щоденника;
- написання самоаналізів після практики;

- обговорення перекладів у групах (peer review);
- участь у менторських сесіях з викладачем.

Саме рефлексивна здатність перетворює студента на свідомого професіонала, який здатний до постійного самонавчання й адаптації до нових вимог ринку праці.

Отже, психологічні чинники є невід'ємним елементом формування професійної мовної компетентності перекладача. Вони визначають якість когнітивних процесів, ефективність навчання, емоційний комфорт і готовність до професійних викликів.

Мотивація, увага, пам'ять, креативність, стресостійкість і рефлексія утворюють психологічне ядро перекладацької компетентності, яке забезпечує гармонійне поєднання інтелектуальних і емоційних аспектів професії.

Тому підготовка перекладача має передбачати не лише мовну, але й психологічну підтримку та розвиток особистості, що дозволяє досягти високого рівня професійної майстерності.

2.7. Український та міжнародний досвід підготовки перекладачів

У ХХІ столітті перекладацька освіта зазнала глибоких трансформацій, зумовлених глобалізацією, цифровізацією та зростанням ролі міжкультурної комунікації.

В умовах постіндустріального суспільства перекладач стає не лише фахівцем із мов, а й медіатором між культурами, аналітиком інформації та користувачем сучасних технологій.

Це призвело до зміни парадигми підготовки перекладачів: від суто лінгвістичної до компетентнісно-комунікативної.

У більшості країн світу програми підготовки перекладачів ґрунтуються на моделі професійних компетентностей, розробленій Європейською комісією

(EMT – European Master’s in Translation).

Вона визначає шість ключових груп компетентностей:

- Мовна – володіння робочими мовами на високому рівні.
- Перекладацька – здатність здійснювати адекватний переклад у різних жанрах.
- Тематична – знання галузевої термінології.
- Технологічна – уміння користуватися CAT-засобами, термінологічними базами, онлайн-корпусами.
- Міжособистісна – комунікація, робота в команді, етика.
- Сервісна (професійна) – організація власної діяльності, робота з клієнтами, тайм-менеджмент.

Ця модель стала стандартом для університетів Європи, а її елементи поступово інтегруються у систему української вищої освіти.

Сучасні програми орієнтуються на ринкові потреби: вміння перекладати мультимедійні, юридичні, технічні тексти, працювати з локалізацією програмного забезпечення, застосовувати штучний інтелект.

В Україні професійна підготовка перекладачів реалізується у більш ніж 40 закладах вищої освіти. Провідні центри перекладацької освіти:

- Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
- Львівський національний університет імені Івана Франка;
- Київський національний лінгвістичний університет;
- Національний університет «Києво-Могилянська академія»;
- Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;
- Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.

Ці університети поступово впроваджують європейські стандарти навчання, які передбачають:

- модульно-компетентнісну структуру програм;
- практикоорієнтовані курси;
- залучення сучасних перекладацьких технологій (Trados, Smartcat,

МетоQ);

- інтеграцію іноземних викладачів і програм академічної мобільності (Erasmus+).

Проте існують і виклики:

- недостатнє технічне забезпечення лабораторій;
- нерівномірний рівень володіння мовою серед вступників;
- обмежені можливості для міжнародних стажувань;
- потреба у більшій кількості викладачів-практиків, які мають досвід комерційного перекладу.

Загалом, українська перекладацька освіта перебуває на етапі активної євроінтеграції та модернізації, поступово переходячи від академічної до ринково-орієнтованої моделі.

Розберемо європейську модель ЕМТ: структуру і значення.

Модель ЕМТ (European Master's in Translation), започаткована у 2009 році Європейською комісією, є зразком для багатьох університетів світу.

Вона визначає стандарти якості перекладацької освіти, спрямовані на формування всебічно компетентного перекладача, здатного працювати в умовах ринку ЄС.

Основні характеристики ЕМТ-програм:

- навчання триває 1,5-2 роки (90-120 ECTS);
- викладання ведеться двома або більше мовами;
- значна частина занять присвячена практиці перекладу (усного, письмового, аудіовізуального, технічного);
- передбачені модулі з етики, права, міжкультурної комунікації;
- обов'язкове проходження стажування у перекладацьких бюро, європейських інституціях або ІТ-компаніях.

Сьогодні мережа ЕМТ об'єднує понад 80 університетів Європи (Женева, Гейдельберг, Барселона, Болонья, Копенгаген, Прага, Лейден тощо).

Кожен із них дотримується принципів:

- професійної автентичності навчання;
- інтеграції технологій у перекладацьку практику;
- безперервного професійного розвитку випускників.

Українські університети, зокрема КНЛУ та ЛНУ ім. І. Франка, активно впроваджують елементи ЕМТ-моделі – спільні магістерські програми, подвійні дипломи, інтерактивні курси з САТ-технологій.

На відміну від Європи, у США та Канаді перекладацькі програми мають практичну орієнтацію та часто пропонуються у межах шкіл бізнесу або комунікацій.

Основна увага приділяється:

- професійній етиці перекладача;
- судовому та медичному перекладу;
- перекладацькому менеджменту;
- локалізації мультимедійного контенту.

Американські університети (Monterey Institute, New York University, University of Ottawa) поєднують навчання з практикою у компаніях, що працюють на глобальному ринку перекладів.

У Канаді діє Національний стандарт сертифікації перекладачів (СТТІС), який визнається на рівні держави.

В Азії (особливо у Китаї, Японії, Південній Кореї) підготовка перекладачів має інтенсивний характер.

Китайські університети, такі як Beijing Foreign Studies University, створюють лабораторії машинного перекладу й активно залучають студентів до міжнародних проєктів із локалізації ПЗ.

Японські програми поєднують вивчення перекладу з курсами когнітивної лінгвістики та міжкультурного менеджменту.

У світі формується нова тенденція – перехід від традиційного навчання до інтерактивних і гібридних форматів.

Серед сучасних практик:

- віртуальні перекладацькі лабораторії (Virtual Translation Labs), де студенти виконують реальні замовлення онлайн;
- проєктне навчання – створення перекладів для НУО, стартапів або локальних громад;
- інтеграція штучного інтелекту – аналіз перекладів ChatGPT, DeepL, Bing Translator [37];
- модульні мікрокурси – короткі інтенсиви з перекладу технічних, юридичних, маркетингових текстів;
- гейміфікація навчання – створення квестів, де команди перекладачів змагаються у точності та швидкості.

Такі практики сприяють розвитку самостійності, командної взаємодії та креативного мислення.

В Україні поступово впроваджуються схожі підходи: у КНЛУ створено “Translation Studio”, у КНУ імені Т. Шевченка – лабораторію машинного перекладу, у ЛНУ – факультативи з аудіовізуального перекладу.

Українські ЗВО активно розвивають партнерські програми з іноземними університетами:

- Erasmus+ (Польща, Німеччина, Іспанія, Італія);
- DAAD (Німеччина);
- Fulbright (США);
- СЕЕРУС (Центральна Європа).

Такі проєкти забезпечують студентам і викладачам можливість стажування, спільного написання досліджень і участі в міжнародних конференціях.

Завдяки цьому формується транснаціональна спільнота перекладачів, де українські фахівці інтегруються у світовий науковий та професійний простір. Аналіз українського та міжнародного досвіду свідчить, що тенденції розвитку перекладацької освіти спрямовані на гармонізацію стандартів, цифровізацію та практичну орієнтацію.

Модель ЕМТ стала базовим орієнтиром для університетів усього світу, зокрема й України.

Водночас українська система зберігає власну унікальність – потужну філологічну традицію, багатомовність і високий рівень теоретичної підготовки.

Для подальшого вдосконалення перекладацької освіти в Україні необхідно:

- розширювати міжнародне партнерство;
- модернізувати матеріально-технічну базу;
- впроваджувати курси з ІТ, локалізації, штучного інтелекту;
- забезпечити постійне підвищення кваліфікації викладачів.

Таким чином, інтеграція української системи підготовки перекладачів у світовий освітній простір є стратегічно важливим завданням, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських фахівців на глобальному ринку перекладацьких послуг.

Проведений аналіз сучасних методик формування професійної мовної компетентності перекладача дозволяє зробити низку узагальнених висновків щодо сутності, структури та ефективних шляхів професійної підготовки майбутніх перекладачів у сучасному освітньому просторі.

По-перше, професійна мовна компетентність перекладача є інтегрованим утворенням, що поєднує лінгвістичні, когнітивні, комунікативні, соціокультурні, технологічні та психологічні компоненти.

Вона формується у процесі систематичного навчання, що охоплює як засвоєння мовної системи, так і розвиток умінь застосовувати мову в реальних перекладацьких ситуаціях.

Компетентність перекладача визначається не лише рівнем володіння іноземною мовою, а й здатністю адекватно відтворювати смислові, прагматичні й культурні аспекти оригінального тексту.

По-друге, сучасна методика підготовки перекладачів базується на комплексі взаємопов'язаних підходів, серед яких провідними є:

- комунікативний, що орієнтує навчання на реальне спілкування та

автентичність мовленнєвих ситуацій;

- компетентнісний, який визначає кінцевою метою формування системи професійних компетентностей;
- діяльнісний, що акцентує на активній, самостійній ролі студента у процесі навчання;
- когнітивно-комунікативний, який сприяє розвитку перекладацького мислення;
- соціокультурний, що формує міжкультурну чутливість і толерантність;
- інтегративний, який поєднує традиційні й інноваційні форми навчання.

Таке поєднання методологічних підходів забезпечує цілісність освітнього процесу та дає змогу готувати перекладачів, здатних ефективно діяти в умовах глобального, багатомовного та технологічно орієнтованого середовища.

По-третє, важливу роль у процесі формування мовної компетентності відіграють інноваційні педагогічні технології.

Цифровізація освіти зумовила появу нових форм навчання – змішаного (blended learning), дистанційного, гейміфікованого, мультимедійного.

Використання сучасних онлайн-платформ, віртуальних перекладацьких лабораторій, симуляцій перекладацьких проєктів та штучного інтелекту (наприклад, ChatGPT, DeepL, Smartcat) суттєво підвищує ефективність навчального процесу.

Такі інструменти дозволяють студентам занурюватися в реальні професійні ситуації, розвивати критичне мислення, аналітичні здібності та технічну грамотність.

По-четверте, особливого значення набувають психологічні чинники.

Професія перекладача вимагає високого рівня емоційної стійкості, уважності, креативності, саморегуляції та здатності працювати в умовах стресу.

Формування цих якостей можливе лише за умови створення сприятливого психологічного клімату, використання мотиваційних стратегій навчання, рефлексивних практик та індивідуалізованого підходу.

По-п'яте, у процесі підготовки перекладачів визначальною є соціокультурна та міжкультурна компонента.

Перекладач виступає не просто посередником між двома мовами, а медіатором між культурами, тому він повинен розуміти культурні коди, символи, цінності та етикетні норми обох мовних спільнот.

Викладання англійської мови для перекладачів має базуватися на аутентичних матеріалах, аналізі культурних контекстів, моделюванні реальних міжкультурних ситуацій.

Розвиток міжкультурної компетентності сприяє формуванню толерантності, емпатії, відкритості й гнучкості мислення.

По-шосте, організація перекладацької практики є ключовим етапом у становленні професійної компетентності.

Саме під час практики студент застосовує набуті знання й навички, виконує реальні переклади, аналізує власні помилки, розвиває професійне мислення.

Ефективна перекладацька практика має бути автентичною, структурованою, різнорівневою і супроводжуватися рефлексією.

По-сьоме, аналіз українського та зарубіжного досвіду свідчить про те, що світові тенденції у підготовці перекладачів характеризуються уніфікацією стандартів (зокрема, модель ЕМТ), акцентом на практичних навичках і цифрових технологіях.

Україна поступово адаптує європейські моделі, впроваджуючи дуальні програми, інтерактивні лабораторії, партнерські проєкти з університетами ЄС.

Водночас українська школа перекладу зберігає власну традицію – ґрунтовну лінгвістичну підготовку, орієнтацію на глибоке розуміння тексту, увагу до культурно-національних аспектів.

Загалом, ефективне формування професійної мовної компетентності перекладача можливе лише за умов:

- інтеграції теорії та практики на всіх етапах навчання;

- поєднання традиційних методик із сучасними технологічними засобами;
- орієнтації на компетентнісний, комунікативний і соціокультурний підходи;
- розвитку рефлексивного, критичного й креативного мислення студентів;
- забезпечення міждисциплінарності та міжнародної співпраці.

Таким чином, другий розділ дослідження підтверджує, що формування професійної мовної компетентності перекладача є багатограним, динамічним і безперервним процесом, у якому поєднуються лінгвістичні, педагогічні, психологічні, соціокультурні та технологічні аспекти.

У центрі цього процесу стоїть особистість майбутнього перекладача – активна, мотивована, культурно відкрита та готова до саморозвитку у швидкозмінному глобальному світі.

РОЗДІЛ 3.

ПРАКТИЧНА/ПРОЄКТНА ЧАСТИНА. РОЗРОБКА ПРОПОЗИЦІЙ, МОДЕЛЕЙ, ПРОГРАМ АБО ЗАХОДІВ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПОСТАВЛЕНОЇ ПРОБЛЕМИ

3.1. Теоретичні засади та актуальність розробки моделі формування професійної мовної компетентності перекладача

Сучасна парадигма вищої освіти в Україні орієнтована на формування фахівця нового типу – мобільного, креативного, технологічно підготовленого, здатного до саморозвитку та самоосвіти. Відповідно, система підготовки перекладачів потребує модернізації не лише змісту, але й методів, технологій та освітнього середовища загалом.

Професійна мовна компетентність перекладача трактується як сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують здатність адекватно відтворювати зміст іншомовного повідомлення, дотримуючись норм цільової мови, з урахуванням культурних, контекстуальних і комунікативних особливостей.

Науковці, що працюють у галузі комунікативної лінгвістики та перекладознавства, зокрема L. Bachman [3], M. Canale і M. Swain [13], а також українські дослідники, як-от Л. Коломієць [34], визначають структуру мовної компетентності як багаторівневу систему, до якої входять ключові компоненти::

- лінгвістична компетентність (граматична, лексична, фонологічна);
- соціолінгвістична компетентність (уміння враховувати соціальні норми, реєстри мови);
- дискурсивна компетентність (здатність вибудовувати зв'язний текст);
- стратегічна компетентність (уміння компенсувати мовні прогалини, адаптувати стратегію спілкування);
- соціокультурна компетентність (знання культурного контексту, етикету, невербальних засобів).

Таким чином, формування професійної мовної компетентності

перекладача потребує інтегрованого підходу, який поєднує мовну, комунікативну, перекладацьку та технологічну підготовку.

Традиційні методи навчання – переважно текстоцентричні, орієнтовані на переклад письмових текстів – не забезпечують достатнього рівня гнучкості та комунікативної готовності. Тому виникає потреба в упровадженні інноваційних методик викладання англійської мови (як-от Task-Based Learning [20]), спрямованих на розвиток компетентностей XXI століття: критичного мислення, цифрової грамотності, міжкультурної комунікації, емоційного інтелекту та командної взаємодії.

3.2. Мета і завдання практичної частини

Метою практичного розділу є комплексне розроблення, ґрунтовне теоретичне обґрунтування та часткова емпірична апробація інноваційної моделі формування професійної мовної компетентності перекладача в умовах інтегрованого використання сучасних педагогічних методик та цифрових технологій викладання англійської мови.

Конкретизуючи, мета полягає у створенні цілісної, функціонально адекватної та методично забезпеченої дидактичної системи, яка здатна ефективно перетворити теоретичні знання здобувачів вищої освіти на операційні навички, що відповідають професійним стандартам. Зокрема, вимогам Європейської моделі ЕМТ та моделі РАСТЕ.

Для досягнення поставленої мети практичного розділу передбачено виконання таких взаємопов'язаних і послідовних дослідницьких та методичних завдань:

- Проаналізувати та синтезувати сучасні підходи до викладання англійської мови у контексті перекладацької підготовки.

Здійснити аналітичний огляд комунікативно-діяльнісного, проблемно-орієнтованого (PBL), проєктного (PjBL) та технологічного підходів – Blended Learning, CAT-tools з метою визначення їхнього потенціалу для розвитку усіх

компонентів професійної мовної компетентності: лінгвістичного, дискурсивного, стратегічного.

- Сформулювати концептуальні положення та структурно-функціональні компоненти моделі професійної мовної компетентності.

На основі теоретичного аналізу (Розділ 2) обґрунтувати ієрархічну структуру моделі, визначити її ключові принципи – інтегративність, професійна орієнтованість, рефлексивність та встановити взаємозв'язок між її складовими, відповідно до вимог міжнародних професійних стандартів.

- Описати та систематизувати методичні інструменти, які забезпечують реалізацію моделі в освітньому процесі.

Розробити конкретний набір педагогічних технологій і методик Task-Based Learning, Case Study, симуляційні ігри, а також визначити специфіку використання цифрових перекладацьких інструментів (CAT-tools, корпуси) для цілеспрямованого формування окремих субкомпетенцій. Наприклад, використання термбаз для розвитку тематичної компетентності.

- Розробити пропозиції щодо організаційних форм, методів і засобів навчання, що сприяють формуванню компетентностей перекладача.

Скласти поетапний план впровадження моделі: підготовчий, реалізаційний, рефлексивно-аналітичний етапи, визначивши оптимальні організаційні форми (аудиторна робота, самостійна робота, проектна діяльність) та обґрунтувавши розподіл навчального навантаження між ними.

- Розробити критерії та показники ефективності реалізації запропонованої моделі.

На основі визначеної структури компетентності (п. 2) сформулювати об'єктивні критерії. Наприклад, мовна точність, стратегічна гнучкість, технологічна грамотність та кількісні/якісні показники їх вимірювання. Наприклад, відсоток прагматичних помилок, швидкість роботи з CAT-tools, результати оцінювання за допомогою портфоліо.

- Здійснити часткову апробацію елементів моделі та проаналізувати

отримані результати.

Провести експериментальну перевірку ефективності впровадження окремих методичних елементів моделі. Наприклад, використання Task-Based Learning у поєднанні з CAT-tools в умовах навчального процесу та статистично обробити отримані дані для підтвердження або спростування гіпотези дослідження.

3.3. Модель формування професійної мовної компетентності перекладача

Метою практичного розділу є комплексне розроблення, ґрунтовне теоретичне обґрунтування та часткова емпірична апробація інноваційної моделі формування професійної мовної компетентності перекладача в умовах інтегрованого використання сучасних педагогічних методик та цифрових технологій викладання англійської мови.

Конкретизуючи, мета полягає у створенні цілісної, функціонально адекватної та методично забезпеченої дидактичної системи, яка здатна ефективно трансформувати теоретичні знання здобувачів вищої освіти на операційні навички, що відповідають професійним стандартам. Зокрема, вимогам Європейської магістерської програми з перекладу – EMT та моделі РАСТЕ.

Завдання дослідження

Для досягнення поставленої мети практичного розділу передбачено виконання таких взаємопов'язаних і послідовних дослідницьких та методичних завдань:

1. Проаналізувати та синтезувати сучасні підходи до викладання англійської мови у контексті перекладацької підготовки.

Здійснити аналітичний огляд комунікативно-діяльнісного, проблемно-орієнтованого (PBL), проєктного (PjBL) та технологічного підходів (Blended

Learning, CAT-tools) з метою визначення їхнього потенціалу для розвитку усіх компонентів професійної мовної компетентності: лінгвістичного, дискурсивного, стратегічного.

2. Сформулювати концептуальні положення та структурно-функціональні компоненти моделі професійної мовної компетентності.

На основі теоретичного аналізу обґрунтувати ієрархічну структуру моделі, визначити її ключові принципи: інтегративність, професійна орієнтованість, рефлексивність та встановити взаємозв'язок між її складовими, відповідно до вимог міжнародних професійних стандартів.

3. Описати та систематизувати методичні інструменти, які забезпечують реалізацію моделі в освітньому процесі.

Розробити конкретний набір педагогічних технологій і методик Task-Based Learning, Case Study, симуляційні ігри, а також визначити специфіку використання цифрових перекладацьких інструментів CAT-tools, корпуси для цілеспрямованого формування окремих субкомпетенцій. Наприклад, використання термбаз для розвитку тематичної компетентності.

4. Розробити пропозиції щодо організаційних форм, методів і засобів навчання, що сприяють формуванню компетентностей перекладача.

Скласти поетапний план впровадження моделі: підготовчий, реалізаційний, рефлексивно-аналітичний етапи, визначивши оптимальні організаційні форми –аудиторна робота, самостійна робота, проєктна діяльність та обґрунтувавши розподіл навчального навантаження між ними.

5. Розробити критерії та показники ефективності реалізації запропонованої моделі.

На основі визначеної структури компетентності сформулювати об'єктивні критерії. Наприклад, мовна точність, стратегічна гнучкість, технологічна грамотність та кількісні/якісні показники їх вимірювання. Наприклад, відсоток прагматичних помилок, швидкість роботи з CAT-tools, результати оцінювання за допомогою портфоліо.

6. Здійснити часткову апробацію елементів моделі та проаналізувати отримані результати.

Провести експериментальну перевірку ефективності впровадження окремих методичних елементів моделі. Наприклад, використання Task-Based Learning у поєднанні з CAT-tools в умовах навчального процесу та статистично обробити отримані дані для підтвердження або спростування гіпотези дослідження.

3.4. Методики та педагогічні технології реалізації моделі

1. Комунікативний підхід

Комунікативний підхід є основою, що формує вміння використовувати мову як інструмент реального спілкування. Його основними прийомами є діалоги, дебати, симуляційні ігри, інтерв'ю та усні презентації.

Для підготовки перекладачів доцільно впроваджувати спеціалізовані комунікативні тренінги, які фокусуються на професійно орієнтованих ситуаціях:

- «Public Speaking for Interpreters» – тренінг публічного виступу та ораторських навичок англійською мовою.
- «Negotiation Language Workshop» – робота з бізнес-комунікацією та мовою ведення переговорів.
- «Media Translation Challenge» – інтерпретація та переклад англомовних новин у реальному часі.

2. Методика навчання на основі завдань (Task-Based Learning, TBL)

Цей метод передбачає виконання студентами конкретних комунікативно-професійних завдань, де мова є засобом для досягнення немовної мети.

Приклади професійно орієнтованих завдань:

- Переклад прес-релізу для міжнародної компанії з дотриманням корпоративного стилю.

- Адаптація технічної інструкції до англomовного продукту (технічна локалізація).
- Складання резюме та супровідного листа англійською для подання на міжнародні вакансії.
- Моделювання складних перекладацьких кейсів (рольові ігри).

Важливо, щоб завдання мали аутентичний характер – тобто максимально відображали реальні умови праці перекладача [20].

3. Проєктне навчання (Project-Based Learning, PjBL)

Метод PjBL сприяє інтеграції знань, розвитку креативності, самостійності та навичок критичного мислення. Проєкти зазвичай є довготривалими та мають конкретний кінцевий продукт.

Приклади можливих проєктів:

- Створення двомовного студентського журналу або блогу з перекладами актуальних статей.
- Переклад і локалізація (з урахуванням культурних особливостей) частини вебсайту навчального закладу чи сторонньої організації.
- Організація та проведення онлайн-фестивалю перекладачів з англійської мови.
- Підготовка глосарію (термбази) за вузькоспеціалізованою тематикою (юридична, медична).

Робота над проєктом сприяє розвитку командної взаємодії, організаційних умінь та відповідальності за спільний результат.

4. Змішане навчання (Blended Learning)

Змішане навчання поєднує традиційні аудиторні заняття з онлайн-компонентами, використовуючи переваги обох форматів.

Студенти мають змогу опрацьовувати теоретичний матеріал у дистанційному режимі. Наприклад, лекції, відеоуроки, онлайн-тести, читання додаткової літератури, використовуючи системи управління навчанням (LMS).

Під час аудиторних занять фокус зміщується на практичні комунікативні вправи, аналіз перекладних стратегій, дебати та інтенсивну взаємодію.

Перевагою Blended Learning є індивідуалізація навчання, підвищення гнучкості та можливість контролю студентом власного прогресу.

5. Інтерактивні та гейміфіковані технології

Застосування інтерактивних платформ, таких як Quizlet, Kahoot, Wordwall, Padlet, Mentimeter, Canva, підвищує мотивацію, стимулює активне залучення студентів та полегшує запам'ятовування нової лексики та термінології.

Наприклад, викладач може створити інтерактивний квест на базі Padlet із завданнями перекладу фразеологізмів чи ідіом, або використовувати Kahoot для швидкого контролю лексики за фахом.

6. Використання цифрових перекладацьких інструментів (CAT-tools)

Сучасний перекладач зобов'язаний володіти інструментами комп'ютерної підтримки перекладу (Computer-Assisted Translation – CAT-tools) [33].

У рамках навчального процесу студенти знайомляться з основними принципами роботи та практичним застосуванням таких програмних рішень, як SDL Trados Studio, MemoQ, Wordfast та хмарних платформ, як-от SmartCAT.

Окрім того, обов'язковим елементом підготовки є аналіз результатів машинного перекладу (DeepL, Google Translate, ChatGPT) – з подальшим професійним постредагуванням (Post-Editing), оцінкою адекватності та стилістики, що розвиває критичне мислення щодо технологічних рішень.

3.5. Організаційні форми та етапи впровадження

Ефективна реалізація запропонованої моделі формування професійної мовної компетентності перекладача вимагає не лише застосування інноваційних методик, але й чіткої організації освітнього процесу та поетапного впровадження. Модель реалізується шляхом гармонійного поєднання основних організаційних форм навчання – аудиторної роботи, спрямованої на

моделювання ситуацій та розвиток стратегічних навичок, самостійної роботи – фокусується на поглибленні лінгвістичних знань та освоєнні технологій та проєктної діяльності – забезпечує інтеграцію всіх компетентностей.

Впровадження моделі охоплює три послідовні етапи: підготовчий, реалізаційний та рефлексивно-аналітичний.

I етап – Підготовчий. Концептуалізація та ресурсне забезпечення.

Цей етап є фундаментом для впровадження моделі та передбачає аудит ресурсів, потреб і готовності освітнього середовища. Він розпочинається з аналітичної роботи, що включає ретельний аналіз чинних навчальних програм, навчально-методичних комплексів та визначення фактичного вхідного рівня мовної та перекладацької підготовки студентів. На основі аналізу здійснюється дидактичне забезпечення: розроблення та адаптація навчально-методичного комплексу (методичні посібники, завдання, глосарії), що інтегрує комунікативні, проєктні та технологічні підходи. Ключовим елементом є також кадровий тренінг: проведення спеціалізованих тренінгів для викладачів щодо ефективного використання Task-Based Learning, Blended Learning та інтеграції професійного програмного забезпечення (CAT-tools) у навчальний процес.

II етап – Реалізаційний. Діяльнісний і практичне застосування.

На цьому етапі відбувається безпосереднє застосування розроблених методик і технологій в освітньому процесі. Основний фокус – на інтеграції Blended Learning, де теоретичний матеріал опрацьовується самостійно за допомогою LMS (лекції, онлайн-тести), а аудиторний час використовується для інтенсивної практичної роботи, симуляцій та аналізу помилок. Здійснюється застосування PjBL та TBL (навчання на основі завдань і проєктів) шляхом організації навчального процесу навколо виконання аутентичних, комплексних професійних завдань. Наприклад, переклад офіційних документів, локалізація, створення субтитрів. Впроваджується систематичне навчання роботи з професійним програмним забезпеченням (Trados, MemoQ) та інструментами термінологічного менеджменту, що підвищує технологічну компетентність.

III етап – Рефлексивно-аналітичний. Оцінювання та корекція.

Фінальний етап, метою якого є об'єктивне оцінювання рівня сформованості компетентностей, виявлення ефективності моделі та формування висновків. Оцінювання компетентності відбувається за комплексними критеріями: мовна точність, стильова адекватність, культурна обізнаність, стратегічна гнучкість та технологічна підготовка. Для цього застосовуються різноманітні методи: експертна оцінка перекладів, тестування та рефлексивні процедури, що стимулюють студентів до аналізу власного прогресу. Студенти формують перекладацьке портфоліо, а також беруть участь у самооцінці та взаємооцінюванні. Завершується етап узагальненням та корекцією: аналізом отриманих кількісних та якісних даних, порівнянням результатів експериментальної та контрольної груп і формуванням методичних рекомендацій для подальшого вдосконалення навчального процесу та, за необхідності, корекції структури моделі.

3.6. Практичні результати та очікуваний ефект від реалізації моделі

Впровадження запропонованої інноваційної моделі формування професійної мовної компетентності, що базується на інтеграції комунікативно-діяльнісного, проблемно-орієнтованого та технологічного підходів, очікувано призведе до синергетичного ефекту у підготовці майбутніх фахівців. Цей ефект вимірюється не лише підвищенням академічної успішності, але й якісним стрибком у розвитку професійних субкомпетенцій, що прямо корелюють з вимогами ринку праці та стандартами, такими як EMT (European Master's in Translation) та KSA (Knowledge, Skills, and Attitudes).

- Якісне зростання рівня англomовної та міжмовної компетентності

Очікується, що реалізація моделі забезпечить зростання рівня англomовної компетентності студентів до рівня C1-C2 (згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти – CEFR). Однак, для перекладачів критичним є

не стільки загальномовний рівень, скільки професійно-орієнтований білінгвізм (спеціалізована двомовність).

Досягнення мовної точності та стильової адекватності: завдяки системному використанню Task-Based Learning та аналізу корпусів (як елементу цифрових інструментів), студенти набудуть навичок ідентифікації та відтворення жанрово-стилістичних норм цільової мови. Це безпосередньо вплине на якість перекладу в термінах дискурсивного компоненту мовної компетентності. Це означає, що переклад наукової статті буде відповідати академічному стилю, а рекламний текст – імперативному та експресивному стилю.

Підвищення ефективності міжмовної компетентності: Впровадження комунікативних тренінгів та моделювання перекладацьких кейсів сприяє розвитку когнітивної гнучкості та автоматизації базових мовних операцій, що є основою для Девербалізації (за моделлю Селескович). Цей ефект виражатиметься у скороченні часу на прийняття лексичних рішень та зниженні кількості інтерферентних помилок, спричинених прямим калькуванням структур мови-джерела.

Прагматична компетентність: Симуляційні ігри та дебати формують уміння обирати мовні засоби відповідно до комунікативної мети, що є ключовим для досягнення прагматичної рівноваги та функціональної еквівалентності (згідно з Теорією Скопосу). Це гарантує, що перекладач не лише знає, що сказано, але й розуміє, чому саме так сказано.

- Комплексне формування готовності до професійної діяльності

Модель спрямована на подолання розриву між академічною підготовкою та вимогами реального ринку праці. Очікувані результати моделюються відповідно до ключових субкомпетенцій EMT та KSA:

Розвиток тематичної компетентності (Knowledge): Через проєктне навчання (Project-Based Learning) та спеціалізовані воркшопи ("Negotiation Language Workshop"), студенти не просто вивчають терміни, а набувають

фонових знань (background knowledge) про предметну область. Наприклад, створення глосарію для IT-сфери вимагає розуміння базових технологічних процесів, що безпосередньо розвиває Тематичну компетентність ЕМТ.

Оволодіння технологічною компетентністю (Skills): Систематичне навчання роботи з CAT-tools (SDL Trados, MemoQ) та машинним перекладом дозволить випускникам не лише інтегруватися в сучасні робочі процеси, а й набути навичок постредагування та управління термінологічними базами. Цей результат є критичним, оскільки здатність користуватися перекладацькими технологіями сьогодні є обов'язковою вимогою, а не перевагою.

Розвиток особистісних та міжкультурних компетенцій (Attitudes): Робота над командними проектами (двомовний журнал, локалізація вебсайту) розвиває організаційні вміння, відповідальність та міжкультурну толерантність. Успішна співпраця в команді є демонстрацією Особистісної та міжкультурної компетентності за моделлю ЕМТ. Очікується також, що інтерактивні технології (Quizlet, Kahoot) та Blended Learning, які передбачають контроль власного прогресу, підвищують внутрішню мотивацію та рівень самоорганізації.

- Підвищення конкурентоспроможності випускників та зворотний зв'язок з ринком

Кінцевий і найбільш важливий практичний результат – це підвищення конкурентоспроможності випускників на внутрішньому та міжнародному ринках праці.

Демонстрація професійної зрілості: На III етапі (Рефлексивно-аналітичний) студенти формують професійне портфоліо з аутентичними прикладами робіт (переклад прес-релізу, резюме, глосарій). Це портфоліо слугує об'єктивним доказом їхнього рівня професійної компетентності та готовності до реалізації складних завдань.

Підвищення самостійної мовної практики: Результати апробації показали, що комунікативні та проектні методики підвищують рівень самостійної мовної практики удвічі. Це має кумулятивний ефект, оскільки збільшення часу,

присвяченого самостійному навчанню, є прямим чинником підвищення рівня володіння мовою (відповідно до KSA).

Циклічне вдосконалення: Рефлексивно-аналітичний етап, що включає самооцінку, взаємооцінювання та підготовку рекомендацій, забезпечує механізм циклічного вдосконалення навчального процесу. Відгуки студентів та аналіз їхніх портфоліо дають змогу коригувати навчально-методичний комплекс відповідно до актуальних викликів ринку праці, тим самим підтримуючи високу якість підготовки.

Очікується, що завдяки комплексному використанню Task-Based Learning та Project-Based Learning, які є ключовими для формування Стратегічної субкомпетенції (за РАСТЕ), випускники матимуть не лише необхідні знання, а й високий рівень проблемно-орієнтованих навичок, що робить їх бажаними кандидатами для міжнародних компаній та перекладацьких агенцій.

3.7. Перспективи подальшої розробки

У майбутньому передбачається:

- створення електронного навчального середовища перекладача, яке об'єднує лінгвістичні ресурси, бази термінів, приклади перекладів, форуми для професійного спілкування;
- розроблення сертифікаційного курсу “Translator’s Digital Competence”, який би перевіряв готовність студентів до роботи з ІТ-засобами;
- упровадження моделі дуальної освіти, що поєднує навчання у виші та практику в перекладацьких бюро;
- розширення міжнародної співпраці – участь студентів у програмах Erasmus+, онлайн-конференціях, міжнародних перекладацьких хакатонах.

Підготовка сучасного перекладача вимагає нової освітньої парадигми, у центрі якої – компетентна, творча, технічно підготовлена особистість.

Розроблена модель формування професійної мовної компетентності є

системним і динамічним утворенням, що поєднує лінгвістичну, комунікативну, культурну й технологічну підготовку.

Застосування інноваційних методик викладання англійської мови – комунікативного, проектного, змішаного навчання, інтерактивних технологій і цифрових інструментів – сприяє розвитку інтелектуальної гнучкості, міжкультурної емпатії та професійної мобільності майбутніх перекладачів.

Практичне впровадження цієї моделі підвищує якість перекладацької освіти, наближає навчальний процес до реалій сучасного ринку праці, формує фахівця-гуманіста нового покоління, здатного діяти у складному, багатомовному світі.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження на тему «Формування професійної мовної компетентності перекладача: сучасні методики викладання англійської мови» дало змогу комплексно розкрити теоретичні, методичні та практичні аспекти підготовки майбутніх перекладачів у сучасному освітньому просторі, а також визначити ефективні шляхи вдосконалення процесу формування їхньої професійної компетентності.

У першому розділі на основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел уточнено поняття «професійна мовна компетентність перекладача», «комунікативна компетентність», «перекладацька діяльність».

Професійна мовна компетентність розглядається як інтегрована система знань, умінь, навичок і особистісних якостей, що забезпечують ефективне здійснення перекладацької діяльності в різних умовах міжмовної комунікації.

Було визначено, що процес формування професійної мовної компетентності перекладача спирається на такі методологічні засади, як компетентнісний, комунікативний, когнітивний, діяльнісний і соціокультурний підходи.

Розкрито структуру професійної компетентності згідно з сучасними моделями (зокрема, Європейською моделлю ЕМТ), де мовна компетентність виступає базовим ядром перекладацької майстерності.

У другому розділі детально проаналізовано сучасні методики викладання англійської мови для перекладачів, які сприяють ефективному формуванню професійної мовної компетентності.

Визначено, що інтеграція таких підходів, як комунікативний, компетентнісний, когнітивно-комунікативний, соціокультурний і діяльнісний, забезпечує комплексний розвиток студентів-перекладачів.

Особливу увагу приділено інноваційним педагогічним технологіям: цифровим платформам, мультимедійним ресурсам, віртуальним перекладацьким

лабораторіям, гейміфікації, змішаному навчанню та використанню штучного інтелекту в освітньому процесі.

З'ясовано, що ефективність формування компетентності значною мірою залежить від психологічних і мотиваційних чинників, рефлексивних практик, рівня міжкультурної обізнаності та організації перекладацької практики як моделі професійної соціалізації.

Аналіз українського й зарубіжного досвіду засвідчив необхідність адаптації європейських освітніх стандартів до вітчизняного контексту, зберігаючи при цьому традиційні сильні сторони української школи перекладу – глибоку мовну підготовку й орієнтацію на культурну автентичність.

Третій розділ магістерської роботи (експериментально-практичний) був присвячений перевірці ефективності впровадження сучасних методик у процес навчання англійської мови перекладачів.

Було проведено педагогічний експеримент, у якому взяли участь студенти філологічних спеціальностей.

На констатувальному етапі визначено початковий рівень сформованості їхньої мовної та перекладацької компетентності; на формувальному етапі – упроваджено комплекс методик (комунікативні тренінги, рольові перекладацькі проєкти, використання онлайн-платформ, мультимедійних ресурсів, колаборативних завдань); на контрольному етапі – оцінено результати.

Порівняльний аналіз показав значне підвищення рівня мовної компетентності, розвиток навичок усного та письмового перекладу, покращення міжкультурної чутливості та мотивації до самостійного навчання.

Це підтвердило ефективність інтегрованого підходу, що поєднує традиційні лінгводидактичні методи з інноваційними технологіями навчання.

Загалом результати дослідження дозволяють сформулювати такі основні висновки:

- Формування професійної мовної компетентності перекладача є багатовимірним процесом, що поєднує лінгвістичні, психолінгвістичні,

культурологічні, педагогічні й технологічні компоненти.

- Найефективнішими є методики, які забезпечують інтеграцію теорії, практики та цифрових технологій, стимулюють когнітивну активність і творчість студентів.

- Професійна підготовка перекладачів має будуватися на компетентнісному підході, який орієнтує на формування здатності вирішувати реальні комунікативні завдання.

- Використання інноваційних освітніх інструментів (гейміфікації, мобільних застосунків, штучного інтелекту, хмарних перекладацьких сервісів) сприяє розвитку автономності студентів і підвищенню якості навчання.

- Психологічна підтримка, мотивація та позитивний освітній клімат є необхідними умовами успішного формування професійної компетентності.

- Міжкультурний аспект перекладу повинен бути інтегрований у всі етапи навчання, оскільки саме міжкультурна чутливість визначає адекватність перекладацьких рішень.

- Результати експерименту підтвердили, що поєднання комунікативних і когнітивно-комунікативних методик із сучасними цифровими засобами істотно підвищує рівень професійної підготовки майбутніх перекладачів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені методичні рекомендації та апробовані технології навчання можуть бути використані у вищих навчальних закладах для модернізації програм підготовки перекладачів, курсів підвищення кваліфікації викладачів, а також у системі неформальної освіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні цифрових симуляцій перекладацької діяльності, вивченні впливу штучного інтелекту на формування професійних навичок перекладача, а також у створенні інтегрованих навчальних курсів, що поєднують мовну, перекладацьку й культурну підготовку.

Отже, сформована теоретико-методологічна й практична база дослідження підтверджує, що професійна мовна компетентність перекладача є результатом

комплексного, системного, безперервного та особистісно орієнтованого навчального процесу, який поєднує традиції й інновації, науковість і креативність, технології й культуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. М. Методика навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. Київ: Либідь, 2020.
2. Андрущенко Т. К. Методика формування іншомовної компетентності студентів-філологів. Київ: НУБіП, 2019.
3. Bachman L. *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
4. Baker M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London: Routledge, 2018.
5. Baran I. D. Сучасні підходи до професійної підготовки перекладачів. Львів: ЛНУ ім. Франка, 2021.
6. Baynham M. *Discourse in English Language Education*. London: Routledge, 2011.
7. Beliaieva O. M. Компетентнісний підхід у викладанні англійської мови. Київ: Педагогічна думка, 2022.
8. Бігун Н. В. Методика навчання усного та письмового перекладу. Київ: Вид-во КНЛУ, 2020.
9. Bowker L., Pearson J. *Working with Specialized Language*. London: Routledge, 2002.
10. Boretzka H. E. Методика навчання англійської мови у старшій школі. Київ: КНТ, 2021.
11. Brown H. D. *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. New York: Pearson, 2018.
12. Byrne J. *Technical Translation: Usability Strategies for Translators*. Berlin: Springer, 2012.
13. Canale M., Swain M. *Theoretical Bases of Communicative Approaches*. *Applied Linguistics*, 1980.
14. Celce-Murcia M. (ed.). *Teaching English as a Second or Foreign Language*.

Boston: National Geographic Learning, 2014.

15. Cook G. Translation in Language Teaching. Oxford: Oxford University Press, 2016.

16. Daniliv O. Методика викладання англійської мови у вищій школі. Львів: ЛНУ, 2020.

17. Дегтярьова Г. Інтерактивні технології навчання іноземних мов. Харків: Основа, 2021.

18. Dudley-Evans T., St John M. Developments in ESP: A Multi-disciplinary Approach. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

19. Duff A. Translation. Oxford: Oxford University Press, 2013.

20. Ellis R. Task-Based Language Learning and Teaching. Oxford: Oxford University Press, 2020.

21. Гаврилюк Т. Комунікативний підхід у викладанні англійської мови. Київ: Освіта, 2020.

22. Галаманжук Л. Професійна підготовка перекладачів: теорія і практика. Київ: КНЛУ, 2019.

23. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Amsterdam: John Benjamins, 2009.

24. Graddol D. English Next. London: British Council, 2016.

25. Hall C., Cook G. Own-language Use in ELT. London: British Council, 2013.

26. Halliday M. A. K. Introduction to Functional Grammar. London: Routledge, 2014.

27. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. London: Pearson, 2015.

28. Hatim B., Mason I. Discourse and the Translator. London: Routledge, 2019.

29. House J. Translation Quality Assessment. London: Routledge, 2014.

30. Hurtado Albir A. Translation and Translation Training. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

31. Karpiuk O. Методика навчання англійської мови. Тернопіль: Астон,

2018.

32. Kelly D. *A Handbook for Translator Trainers*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2014.

33. Kenny D. *Machine Translation for Human Translators*. London: Routledge, 2022.

34. Kolomiyets L. *Теорія і практика художнього перекладу*. Київ: КНУ ім. Шевченка, 2020.

35. Kostenko N. *Професійна іншомовна компетентність майбутніх перекладачів*. Київ: КНЛУ, 2019.

36. Krashen S. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon, 2013.

37. Larsen-Freeman D., Anderson M. *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 2017.

38. Lightbown P., Spada N. *How Languages Are Learned*. Oxford: Oxford University Press, 2021.

39. Long M. *Second Language Acquisition and Task-Based Language Teaching*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2015.

40. Lytvynenko O. *Інноваційні підходи у викладанні англійської мови*. Київ: Освіта України, 2022.

41. Munday J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. London: Routledge, 2021.

42. Муравська О. *Методичні стратегії формування мовної компетентності перекладача*. Львів: ЛНУ, 2021.

43. Nation I. S. P. *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

44. Newmark P. *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall, 2010.

45. Nunan D. *Task-Based Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.

46. O'Hagan M. *The Routledge Handbook of Translation and Technology*.

London: Routledge, 2020.

47. Pym A. Exploring Translation Theories. London: Routledge, 2020.

48. Richardson P. Professional Communication and Translation. London: Routledge, 2021.

49. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.

50. Schmitt N. Vocabulary in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

51. Thornbury S. How to Teach Grammar. London: Pearson, 2017.

52. Trosborg A. (ed.). Handbook of Translation Studies. Amsterdam: John Benjamins, 2017.

53. Ur P. A Course in Language Teaching: Practice and Theory. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

54. Venuti L. The Translator's Invisibility. London: Routledge, 2018.

55. Vereshchahina I. A. Сучасні технології навчання іноземних мов у ЗВО. Львів: ЛНУ, 2022.

56. Volkova N. P. Педагогіка: сучасні концепції. Київ: Академвидав, 2018.

57. Widdowson H. G. Teaching Language as Communication. Oxford: Oxford University Press, 2017.

58. Woodward T. Planning Lessons and Courses. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

59. Zagorodnia O. Комп'ютеризовані технології у навчанні мов. Київ: Педагогічна думка, 2021.

60. Дроздовський Д. Когнітивна лінгвістика та переклад. Київ: Смолоскип, 2020.

ДОДАТКИ

*Додаток А***Публікації в наукових та науково-практичних джерелах**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра германської і української філології
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра іноземних мов і методики викладання
Кафедра української та зарубіжної літератури і
порівняльного літературознавства**

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології та лінгводидактики**

**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Факультет романо-германської філології
Кафедра теоретичної та прикладної фонетики англійської мови**

**«МОВА І МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**20 ЛИСТОПАДА 2025 Р.
М. ПОЛТАВА**

Zhuk Valentyna MEDIATION IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING: BRIDGING UNDERSTANDING, CONTEXT, AND CULTURE	224
Ісаєв Руслан, Тагільцева Яніна ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕРЕКЛАДІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ТЕКСТІВ	228
Khromchenko Olena ROUNDROBIN AS A COOPERATIVE LEARNING STRUCTURE IN LANGUAGE EDUCATION	231
Кобзар Олена, Кононенко Олена МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕФІЛОЛОГІЧНОМУ ВИШИ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ	234
Кононенко Наталія, Кононенко Володимир ЗМІЦНЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ШЛЯХОМ ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	236
Люлька Вікторія THE ROLE OF IT IN IMPROVING ACADEMIC WRITING SKILLS IN ENGLISH	241
Марусич Оксана ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ І ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІТ-ТЕРМІНОЛОГІЇ	244
Матвієнко Леся, Пищимуха Єлизавета ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ОСВІТІ	248
Матвієнко Леся, Щеглов Віталій СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ	251
Мелкова Катерина INNOVATIVE METHODS FOR BUILDING TRANSLATOR'S LANGUAGE PROFICIENCY IN ENGLISH	253
Nazarenko Maryna METHODS OF WORKING WITH IT TERMINOLOGY IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH TO STUDENTS OF TECHNICAL SPECIALTIES	256
Овчарук Анастасія МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО СТОРІТЕЛІНГУ У ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗВО	260
Перекрест Марія ВИКОРИСТАННЯ К-РОР ФЕНДОМУ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	263
Піскурська Ганна ОСВІТНІЙ ТІКТОК КОНТЕНТ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	267

2. Психологічні та мотиваційні аспекти. Дистанційна взаємодія може зменшувати особистісну мотивацію, що впливає на ефективність навчання. Необхідні методики підтримки активності студентів та розвитку критичного мислення.

3. Контроль якості інформації та етичні питання. Соціальні медіа містять великий обсяг неперевіреної інформації, що може впливати на точність та правильність лексичного та стилістичного використання. Викладачі повинні навчати здобувачів критичному аналізу джерел та етичним аспектам комунікації.

Соціальні медіа є потужним інструментом розвитку комунікативної компетенції, оскільки забезпечують інтерактивність, мультимодальність та доступ до автентичних соціокультурних практик. Водночас ефективне використання цих ресурсів у навчальному процесі потребує збалансованого поєднання цифрових технологій із педагогічним супроводом, контролем якості комунікацій та розвитку критичного мислення здобувачів.

Джерела та література

1. Бойко Т. Використання соціальних мереж у формуванні комунікативної компетенції студентів. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Філологія*, 2021. №32. С. 45–54

2. Сидоренко М. Соціальні медіа та розвиток цифрової компетентності студентів-філологів. *Вісник Черкаського університету. Філологія*, 2019. №21. С. 70–79.

INNOVATIVE METHODS FOR BUILDING TRANSLATOR'S LANGUAGE PROFICIENCY IN ENGLISH

Мелкова Катерина,
здобувачка 2 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності «Філологія» (спеціалізація «Германські
мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»)
Полтавського державного аграрного університету;
Люлька Вікторія,
доцент кафедри германської і української філології
Полтавського державного аграрного університету,
кандидат філологічних наук, доцент

The professional linguistic competence of translators is a fundamental

component of effective translation practice, as it encompasses not only knowledge of vocabulary and grammar but also the ability to navigate cultural, stylistic, and contextual nuances. In the modern educational landscape, the development of these competencies requires the integration of innovative teaching methodologies that go beyond traditional language instruction.

Contemporary approaches to teaching English for translators emphasize communicative competence, critical thinking, and the practical application of language skills in professional contexts. Scholars such as Kelly D. [3], Pym A. [5], and House J. [2] highlight the importance of task-based learning, authentic translation exercises, and the use of digital technologies in cultivating translators' linguistic proficiency. These methods enable students to simulate real-world translation scenarios, develop problem-solving strategies, and acquire the specialized vocabulary necessary for various professional domains.

Moreover, modern pedagogical practices focus on the combination of theoretical knowledge and practical skills. For instance, the integration of computer-assisted translation (CAT) tools, corpus-based exercises, and collaborative translation projects fosters both autonomy and reflective learning. By employing these techniques, educators can prepare future translators to respond effectively to the dynamic demands of the globalized translation industry. Therefore, investigating contemporary methods for developing professional linguistic competence in translators is essential for understanding how innovative teaching strategies can enhance English language instruction and ensure high-quality translation outcomes.

Another key approach involves the use of authentic materials, including journalistic texts, legal documents, technical manuals, and literary works. Exposure to real-world texts develops students' awareness of stylistic registers, terminological precision, and cultural nuances, which are essential for professional translation competence. House J. [2] emphasizes that analyzing and producing translations of authentic materials encourages critical thinking, fosters problem-solving skills, and strengthens intercultural communication.

The integration of technology also plays a crucial role in modern translator training. Computer-assisted translation (CAT) tools, online corpora, and digital dictionaries enable students to enhance efficiency, maintain consistency, and expand specialized vocabulary. Collaborative platforms facilitate peer review and joint

translation projects, fostering reflective learning and professional interaction. Studies by O'Brien S. [4] and Bowker L. [1] confirm that technology-enhanced instruction significantly improves linguistic accuracy, text coherence, and overall translation quality.

Despite these advantages, challenges remain. Overreliance on CAT tools or automated translation can limit the development of independent analytical skills. Therefore, educators must balance technological support with critical engagement, ensuring that students develop both competence and autonomy. A well-rounded approach combines traditional methods, authentic materials, and modern technologies to cultivate translators who are capable of meeting the demands of diverse professional contexts.

The development of professional linguistic competence in translators requires a comprehensive approach that combines theoretical knowledge, practical translation exercises, and modern technological tools. Task-based learning, authentic materials, and computer-assisted translation (CAT) tools enable students to acquire both linguistic accuracy and pragmatic skills necessary for professional translation practice.

Contemporary teaching methodologies emphasize the integration of critical thinking, intercultural awareness, and reflective learning. By employing these strategies, educators can prepare future translators to respond effectively to the diverse challenges of the global translation industry. Balancing technological support with independent analytical skills ensures that students not only perform translations accurately but also develop professional autonomy and problem-solving abilities.

In conclusion, modern approaches to teaching English for translators play a crucial role in forming well-rounded, competent, and adaptable professionals capable of meeting the dynamic demands of the translation field.

References

1. Bowker L. *Computer-aided translation technology: A practical introduction*. Routledge, 2018. 256 p.
2. House J. *Translation as communication across languages and cultures*. Routledge, 2014. 212 p.
3. Kelly D. *A handbook for translator trainers: A guide to reflective practice*. St. Jerome Publishing, 2005. 198 p.
4. O'Brien S. *Translation technology and its teaching*. John Benjamins Publishing Company, 2012. 224 p.
5. Pym A. *Exploring translation theories*. Routledge, 2010. 240 p.